

Billedkunstens økonomiske rum Pixi-udgave

Trine Bille, Flemming Olsen og Søren Nikolai Horndrup

Billedkunstens økonomiske rum – Pixi-udgave

Publiceret: November 2018

Forsidefoto, venstre: Lea Guldditte Hestelund, *Tangerine*, 2017. Foto: Fra Statens Kunstfonds arkiver.

Forsidefoto, højre: Bertel Thorvaldsen, *Venus med æblet*, 1813-1816. Foto: Fra Thorvaldsen Museums hjemmeside.

Layout: LYMI DTP-Service

CBS – Copenhagen Business School

INDHOLD

FORORD	7
Markedets samlede størrelse	11
1. Formål	11
2. Metode	12
3. Det samlede køb af kunst	13
4. Det samlede salg af billedkunst	15
5. Det samlede marked	15
6. Legater og stipendier	16
7. Indirekte støtte	17
8. Hvordan kan markedet påvirkes?	19
8.1 Påvirkning af efterspørgselssiden	19
8.2 Påvirkninger på udbudssiden	21
9. Kunstnernes indtjening	23
10. Inspiration fra Norge og Sverige	23
11. Hvorfor støtte og investerer i billedkunst med offentlige midler?	24
Danske billedkunstneres økonomiske arbejds- og levevilkår	27
1. Formål og afgrænsning	27
2. Metode	29
3. Demografi og organisering	29
4. Samlet gennemsnitsindkomst	30
4.1 Skæv indkomstfordeling	31
4.2 Den uformelle økonomi	32
4.3. Den internationale forskning	32
5. Indkomsttyper	33
5.1 Lønindkomst	35
5.2 Overskud af selvstændig virksomhed	35
6. Indkomst fra kunstnerisk virke	36
6.1 Indtægter direkte relateret til det kunstneriske virke	38
6.2 Samlede indtægter fra kunstnerisk virke	39
6.3 Den totale estimerede indkomst fra kunstnerisk virke	41
6.4 Kunstens internationalisering	42
7. Arbejdstid	44
8. Legater	46
9. Markedsføringskanaler	47
10. Entreprenørskab	48

11.	Betydningen af en kunstuddannelse	49
11.1	Den internationale forskning	49
12.	Konklusion	50
Referencer		51

Milena Bonifacini, *Ingen titel*, 2016. KU, Det Natur- og Biovidenskabelige Fakultet.
Foto: Erling Lykke Jeppesen.

FORORD

Hvordan er de økonomiske og sociale vilkår for billedkunsten og billedkunstnere i Danmark? Det er et tilbagevendende spørgsmål i debatten om kunstens vilkår. Med denne undersøgelse ønsker vi at bidrage med et aktuelt empirisk grundlag.

Der er udgivet to publikationer fra projektet:

- Trine Bille og Flemming Olsen (2018): Billedkunstens økonomiske rum – Markedets samlede størrelse, Copenhagen Business School.
- Trine Bille, Ana Anacovska, Andrea Baldin, Søren Nikolai Horndrup og Rikke Hornbæk Mikuta (2018): Billedkunstens økonomiske rum – Danske billedkunstneres økonomiske arbejds- og levevilkår, Copenhagen Business School.

Hvor den ene publikation beskæftiger sig med billedkunstens økonomiske vilkår ved at se på markedets samlede størrelse, omhandler den anden publikation billedkunstneres økonomiske og sociale levevilkår. Denne publikation sammenfatter de væsentligste resultater fra de to rapporter.

Undersøgelsen er finansieret af Statens Kunstfonds Projektstøtteudvalg for Billedkunst, Bikubenfonden og Ny Carlsbergfondet. Den er gennemført af Copenhagen Business School (CBS), Institut for Ledelse, Politik og Filosofi, i et samarbejde med Danmarks Statistik. Professor (mso), ph.d. Trine Bille har været ansvarlig for undersøgelsen, der er gennemført i et samarbejde med forskningsassistent Flemming Olsen samt studentermedarbejder Søren Nikolai Horndrup. Herudover har post.doc. Andrea Baldin, lektor Ana Alacovska samt studentermedarbejderne Rikke Hornbæk Mikuta, Helena Sokol, Marie Nymand Frederiksen og Camilla Mengel Kaastrup, bidraget til projektet.

I forbindelse med projektets gennemførelser har der været nedsat en referencegruppe bestående af:

- Slots- og Kulturstyrelsen: Anette Østerby
- Statens Kunstfond: Gitte Ørskou, Bodil Nielsen og Peter Land
- Ny Carlsbergfondet: Karsten Ohrt og Jakob Fibiger Andreasen
- Bikubenfonden: Mette Marcus og Peter Kirkhoff Eriksen

Vi har endvidere involveret Billedkunstneres Forbund (BKF) i løbende dialog om projektet.

Vi vil gerne takke alle, der har bidraget til denne undersøgelse, ikke mindst de mange billedkunstnere, der har givet sig tid til at besvare spørgeskemaet, samt de billedkunstnere, der har stillet op til personlige interviews.

Vi vil også gerne takke alle de mange kommuner, kunstmuseer, kunstforeninger og kunstnersammenslutninger, der har givet sig tid til at besvare vores forskellige spørgeskemaer.

Desuden en stort tak til de enkeltpersoner, der har bidraget med deres viden undervejs. Uden alle disse forskellige personers og institutioners medvirken var denne undersøgelse ikke blevet til.

Vi vil også gerne takke professor emeritus, dr.polit. Christian Hjorth-Andersen, Københavns Universitet, Økonomisk Institut, og professor Michael Møller, Copenhagen Business School, Institut for Finansiering, der begge har læst og kommenteret rapporten. Alle fejl og mangler er dog forfatterens egne.

Frederiksberg, september 2018

Trine Bille

Søren Behncke, *Hans Scherfig (Blue Version)*, 2017. Foto: Jan Søndergaard.

MARKEDETS SAMLEDE STØRRELSE

1. Formål

Undersøgelsens overordnede formål er at besvare følgende spørgsmål:

Hvor stort er markedet for førstegangssalg af billedkunst af nulevende danske kunstnere i dag?

Vores overordnede fokus i projektet er altså at undersøge de økonomiske vilkår for danske billedkunstnere. Dette har en række implikationer for undersøgelsens design:

For det første afgrænses markedet, så der udelukkende er tale om førstegangssalg af værker af nulevende danske kunstnere, idet det er denne del af markedet, der kommer nulevende danske kunstnere til gode. Men dette udgør selvsagt kun en begrænset del af det samlede marked for billedkunst i Danmark. Ved denne afgrænsning ses der så vidt muligt bort fra følgende dele af markedet, da de ikke direkte berører nulevende danske kunstneres indtægter:

- Videresalg af værker af nulevende danske kunstnere (dog medtages indtægter fra droit de suite)
- Salg af afdøde danske kunstneres værker
- Salg af udenlandske nulevende og afdøde kunstneres værker

For det andet kan man skelne mellem den samlede omsætning på markedet og kunstneres omsætning. Forskellen udgøres af den andel af omsætningen, som diverse mellemlid eller "gatekeepers", fx gallerier, får i indtægt ved salg af kunst. Køberne af kunst betaler en pris for et kunstværk, og en del af denne indtægt går til kunstneren. Sælger kunstnerne selv direkte til køberne, går hele salgsprisen til kunstneren. I denne undersøgelse belyser vi både den samlede omsætning og den andel, der går til kunstnerne.

For det tredje er kunstneres omsætning selvfølgelig ikke lig med deres indtjening, idet kunstnere vil have en række produktionsomkostninger i forbindelse med produktionen af deres værker. Det kan være udgifter til materialer, håndværkere, værksteder osv. Særligt ved store udsmykningsopgaver kan disse udgifter være ganske betydelige. Salys rytterstatue på Amalienborg Slotsplads har uden tvivl været dyr i produktionsomkostninger. Har kunstnerne egen virksomhed, vil disse udgifter imidlertid i mange tilfælde kunne trækkes fra i skat.

Vores hovedfokus er således omsætningen af værker af nulevende danske kunstnere og herunder kunstneres andel af markedet. Men da kunstnernes indkomstforhold – og dermed også deres muligheder for at leve af deres kunst – også er direkte påvirket af tilgangen til offentlige og private legater og stipendier samt offentlige og private tilskud til kunstnernes omkostninger ved deres kunstneriske virke, vil vi også inddrage disse forhold i vores analyser. Vi skelner derfor mellem:

- *Markedet for billedkunst:* Dette omfatter omsætningen af billedkunst herunder kunstnerisk udsmykning af nybyggerier
- *Legater og stipendier:* Her er tale om, at billedkunstnere modtager indtægter i form af legater og stipendier uden krav om modydelser som fx produktionen af et værk, men for at kunstneren kan bruge tid på udvikling af sit kunstneriske virke.
- *Indirekte støtte til billedkunstnere:* Defineres som de tilskud til kunstneriske omkostninger ved deres kunstneriske virke, der ikke har direkte effekt på markedet i form af egentlige indkøb, og som heller ikke har direkte betydning for den enkelte kunstners indkomst. Der kan fx være tale om tilskud til produktion, udstillingsvirksomhed, residencies eller værksteder. Disse tilskud har betydning for kunstnernes arbejdsvilkår, da der er tale om støtte i en eller anden form til kunstnernes produktionsvilkår eller formidling. Udgifter, som kunstnerne i vid udstrækning alternativt selv skulle have afholdt. Man kan også sige, at disse indirekte tilskud modsvares af den tilsvarende udgift, som alternativt skulle være dækket på anden måde (det vil i det fleste tilfælde sige af kunstnerens egen lomme).

Det samlede marked for billedkunst i Danmark belyses ved så vidt muligt at opgøre den nuværende størrelsesorden af de forskellige muligheder for køb og salg af billedkunst, der er til rådighed på markedet. En opgørelse af markedet for billedkunst er ikke nogen simpel sag. Nogle dele af markedet lader sig lettest opgøre fra efterspørgselssiden, mens andre dele af markedet lettest lader sig opgøre fra udbudssiden, og endnu andre dele af markedet slet ikke lader sig belyse. Men der er også væsentlige dele af markedet, som det faktisk godt kan lade sig gøre at belyse og få et samlet overblik over. Vi belyser derfor markedet ved at se på både køb og salg, så godt det lader sig gøre.

2. Metode

Opgørelsen bygger på indsamling af data fra en lang række forskellige kilder samt flere spørgeskemaundersøgelser. Denne kvantitative dataindsamling er desuden suppleret med en kvalitativ dataindsamling i form af en række interviews og samtaler med centrale nøglepersoner. Disse interviews har fungeret som en væsentlig informations- og inspirationskilde (for en uddybning se Bille og Olsen, 2018).

3. Det samlede køb af kunst

Undersøgelsen viser, at det samlede køb af ny dansk billedkunst beløber sig til ca. 440 mio. kr. Heraf står staten for ca. 5 pct., kommunerne for ca. 6 pct., og regionerne for ca. 1 pct., som er udsmykning af de nye supersygehuse. I alt står det offentlige altså for omkring 12 pct. af markedet, mens kunstmuseerne står for ca. 2 pct. (denne andel er fraregnet tilskud fra private fonde).

Det betyder, at den private del af markedet i alt udgør ca. 86 pct. Kunstforeninger står for ca. 7 pct. af markedet, de private fonde for ca. 6 pct., mens virksomhedernes andel udgør ca. 14 pct., udlandet aftager ca. 22 pct., og privatpersoner ca. 37 pct. af markedet.

Kunstnerne får ikke glæde af hele omsætningen, idet der i nogle tilfælde er forskellige mellemlidende som fx gallerier, der tager en del af omsætningen. Vi er kommet frem til, at kunstnernes andel af omsætningen udgør omkring 315 mio. kr., svarende til 72 pct. af den samlede omsætning.

Sammenligner vi med omsætningen for 20 år siden, tyder beregningerne på, at markedet er steget med godt 140 mio. kr. i faste priser, og det er den private del af markedet, der er steget.

TABEL 1. KØB AF NY, DANSK BILLEDKUNST (MIO. KR.), 2016-PRISER

Køb af billedkunst	Omsætning 1995/1996, 2016-priser	Procent- fordeling købere 1995/1996 ¹	Omsætning 2016	Procent- fordeling købere, 2016	Kunstnernes estimerede andel af om- sætningen, 2016	Procent- fordeling købere, kunstnernes andel, 2016
Statens udsmykning udsmykningscirkulæret	15	5 %	11	2 %	11	3 %
Statens kunsthøj	21	7 %	11	2 %	11	3 %
Staten andet, kul- turfonden (1995) og huskunstnerordnin- gen (2016)	5	1,5 %	3	1 %	3	1 %
Kommunernes ud- smykning	9-12	3 %	12	3 %	12	4 %
Kommunerne, andet	17	5,5 %	15	3 %	11 ²	4 %
Amter/ regioner – udsmykning af sygehuse	6-7	2 %	4	1 %	4	1 %
Kunstmuseerne (egen indkøbskonto)	12	4 %	10	2 %	9 ³	3 %
Kunstforeninger	43-51	15 %	29	7 %	25 ⁴	8 %
Private fonde	29-36	11 %	28	6 %	18 ⁵	6 %
Virksomheder	132-149 ⁶	46 %	62	14 %	41	13 %
Privatpersoner			161	37 %	107	34 %
Udlandet			95	22 %	63	20 %
I alt	289-325	100 %	441	100 %	315	100 %

Note: Nogle af aktørernes køb varierer meget fra år til år, hvorfor der i nogle tilfælde er benyttet et gennemsnit over en periode eller et repræsentativt år. Således er beløbet fra Staten, udsmykning af nybyggeri et gennemsnit fra perioden 2011-2016, Kommuner, udsmykning af nybyggeri er fra 2014, Regioner, udsmykning af nybyggeri er gennemsnit fra perioden 2009-2025, Kunstmuseer er et gennemsnit fra perioden 2013-2016.

Kilder: Egen dataindsamling og Bille Hansen et al. (1998).

- 1 I de tilfælde, hvor omsætningen er opgivet i et interval, er gennemsnittet af omsætningen anvendt ved procentberegningen.
- 2 Det er forudsat, at kommunerne køber ca. halvdelen af kunsten hos kunstneren og ca. halvdelen gennem gallerier.
- 3 Kunstmuseerne køber ca. 25 pct. af ny dansk billedkunst gennem gallerier og på auktioner og resten hos kunstneren.
- 4 Kunstforeningerne køber ca. 2/3 direkte hos kunstneren.
- 5 De private fonde køber ca. 75 pct. af ny dansk billedkunst på gallerier eller auktioner og 25 pct. direkte hos kunstneren.
- 6 I Bille Hansen et al. 1998 blev virksomheders, privatpersoners og udlandets køb ikke kortlagt specifikt. Derfor opgøres det i tabellen som et samlet beløb.

4. Det samlede salg af billedkunst

I opgørelsen af det samlede salg af billedkunst når vi frem til et samlet salg på ca. 490 mio. kr. Alle usikkerhederne taget i betragtning svarer det faktisk meget godt til det samlede køb.

Af den samlede omsætning står gallerierne for ca. 2/3, mens det direkte salg fra kunstner i store træk udgør resten. De andre salgskanaler fylder ikke meget.

Af den samlede omsætning udgør kunstneres andel ca. 320 mio. kr. svarende til 66 pct. Dette svarer også meget godt til de resultater, vi nåede frem til ved at se på det samlede køb.

Sammenligner vi igen med omsætningen for 20 år siden, tyder beregningerne på, at markedet er steget med ca. 165 mio. kr. i faste priser. Det er særligt salget fra gallerier og kunsthandlere, der er steget. Beregningerne bygger på en række forudsætninger, som fremgår af rapporten, og der er dermed en række usikkerheder på tallene. Det gælder selvsagt både tallene fra 1996 og tallene fra 2016. Da datagrundlaget er bedre i 2016, må det dog antages, at disse tal er tættere på sandheden end tallene fra 1996.

TABEL 2. SALG AF NY DANSK BILLEDKUNST (MIO. KR.), 2016-PRISER

Salg af billedkunst	Omsætning i alt 1995/96 (2016-priser)	Omsætning i alt, 2016	Kunstnernes andel, 2016
Direkte fra atelier/værksted	123	144	144
Gallerier og kunsthandlere	188	335	167
Kunstnersammenslutninger	10	2	1,5
Kunsthall	4	1	1
Auktionshuse	?	2	1,5
Hjemmesider	?	6	6
I alt	325	490	321

Kilder: Egen dataindsamling og Bille Hansen et al. (1998).

5. Det samlede marked

Ved både at have opgjort omsætningen af ny dansk billedkunst fra efterspørgsels- såvel som fra udbudssiden, kan det derfor med nogen rimelighed estimeres, at:

Værdien af det samlede marked for førstegangssalg af værker af nulevende danske kunstnere er af størrelsesordenen 440-490 mio. kr.

Kunstnernes andel af den samlede omsætning af ny dansk billedkunst udgør i alt 315-320 mio. kr.

Da den samlede omsætning er estimeret til 440-490 mio. kr., betyder det, at kunstnere får omkring 2/3 af den samlede omsætning, mens resten går til salærer til gallerier o.l.

Alle omsætningstal er uden moms.

Hertil kommer, at billedkunstnerne samlet set har modtaget vederlag fra rettigheder for ca. 14 mio. kr. i 2016.

Dette svarer til en stigning i markedet for billedkunst på ca. 100 pct. i løbende priser i løbet af de sidste 20 år. Væksten i bruttonationalproduktet i Danmark er til sammenligning steget med ca. 90 pct. (1088 mia. kr. i 1996 til 2100 mia. kr. i 2016). Væksten i markedet for billedkunst har derfor været en anelse større end væksten i bruttonationalproduktet i perioden 1996-2016.⁷

6. Legater og stipendier

Billedkunstnerne har desuden en række indkomstmuligheder i form af legater, stipendier og livsvarige ydelser, i 2016 så det således ud:

- Legater og stipendier fra Statens Kunstfond: 19,5 mio. kr.
- Livsvarige finanslovsydelser: 11 mio. kr.
- Akademiraadets legater: 0,1 mio. kr.
- Legater fra private fonde: ca. 2,6 mio. kr.
- Legater og priser finansieret af kunsthallernes entréindtægter: ca. 0,1 mio. kr.

Alt i alt har billedkunstnerne modtaget legater, stipendier og hædersydelser på ca. 33,5 mio. kr. i 2016.

⁷ Jf. Danmarks Statistiks variabel NAN1.

TABEL 3. SAMMENLIGNING AF ØKONOMIEN TIL LEGATER, STIPENDIER OG LIVSVARIGE YDELSER, 1995 (2016-PRISER) OG 2016 (MIO. KR.)

	1995 (2016-priser)	2016
Legater uddelt af Statens Kunstfond	11	19,5
Livsvarige ydelser afsat på Finansloven	7,4	11
Legater uddelt af Akademiraadet	1,5	0,1
Legater uddelt af private fonde	?	2,6
Legater og priser uddelt af kunsthaller	?	0,1
I alt	19,9	33,3

Kilder: Egen dataindsamling og Bille Hansen et al., 1998.

Vi har ikke oplysninger fra 1995 om uddelingen af legater og stipendier fra private fonde. Til gengæld fremgår det tydeligt, at staten yder et større beløb til legater og livsvarige ydelser, end det var tilfældet i 1995. Dette skyldes, at Folketinget d. 18.12.1997 vedtog Lov om ændring af Lov om Statens Kunstfond med det formål at udvide støtten til billedkunstnere med igangsætningsstipendier samt legater. Loven blev indfaset i årene 1998, 1999, 2000 og 2001.

7. Indirekte støtte

Der ydes forskellige former for indirekte støtte til billedkunsten. Dette har vi defineret som udgifter til det billedkunstneriske område, der ikke har direkte betydning for den enkelte kunstners indkomst. Der er fx tale om offentlige eller private fondes tilskud til udstillingsvirksomhed eller værksteder. Udgifter, der har betydning for kunstnerens arbejdsvilkår, idet der er tale om en eller anden form for støtte til kunstnernes produktionsforhold, formidling og markedsføring. Det skal bemærkes, at driftsstøtte til institutioner som kunstmuseer og kunsthaller ikke er medregnet.

Med den valgte afgrænsning er der i alt ydet indirekte støtte til billedkunst på ca. 103 mio. kr. i 2016.

TABEL 4. SAMMENLIGNING AF INDIREKTE STØTTE TIL BILLEDKUNSTEN FRA STAT, AMTER/REGIONER OG KOMMUNER, 1995/1996 (2016-PRISER) OG 2016 (MIO. KR.)

	1995/1996 (2016-priser)	2016
Staten	25	48,2
Amter/regioner	3	0
Kommuner	27-28	32
Private fonde	4*	19,9
Kunsthaller	-	1,2
I alt	59-60*	101,3

Note: * I 1995/96 indgik alene indirekte støtte fra Ny Carlsbergfondet. Tallet kan derfor ikke sammenlignes med 2016.

Kilder: Egen dataindsamling og Bille Hansen et al., 1998.

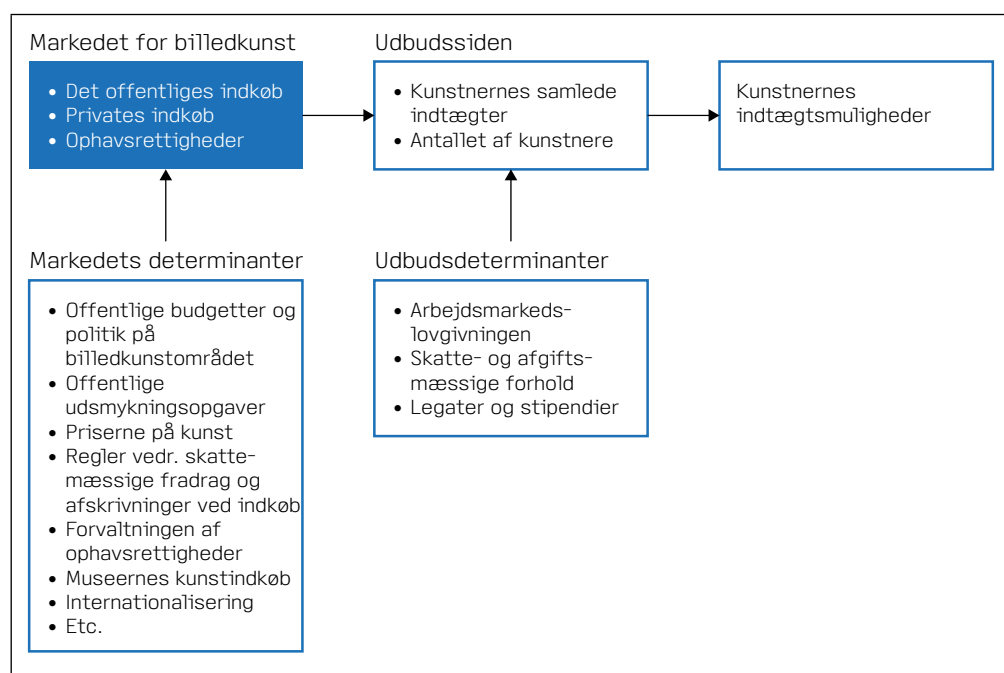
Sammenlignet med 1995/96 er statens indirekte støtte til billedkunsten steget betydeligt. Den primære årsag hertil er, at Folketinget d. 21. maj 2001 vedtog den første Lov om Billedkunst i Danmark. Som en del af denne lov blev Billedkunstrådet nedsat, som fik til opgave at støtte billedkunstprojekter. Ved fuld indfasning rådede Billedkunstrådet over en ekstra bevilling på 10 mio. kr. til at støtte billedkunstprojekter. Den indirekte støtte fra private fonde blev ikke undersøgt i 1995/96.

Kommunernes indirekte støtte er ligeledes steget. En forklaring herpå kan være, at kommunalreformen i 2007 overførte en række kulturopgaver fra amterne til kommunerne, og at der endvidere er kommet mere opmærksomhed på projekter med kunst og kultur i kommunerne og i byrummene. Dette har været en medvirkende faktor til, at der er afsat flere puljebeløb til projektstøtte i kommunerne.

8. Hvordan kan markedet påvirkes?

Markedet er ikke statisk men påvirket af en række determinanter, hvilket er illustreret i figur 1.

FIGUR 1. MARKEDETS DETERMINANTER

8.1 Påvirkning af efterspørgselssiden

Den offentlige del af markedet er selvfølgelig påvirket af de offentlige budgetter til kunst, både i staten og kommunerne.

Undersøgelsen viser en tydelig tendens til, at produktionsstøtte (indirekte støtte) prioriteres i højere grad end køb af kunst, end det var tilfældet for 20 år siden. Det gælder både for kommunerne og staten og er en bevidst prioritering fra det offentlige side.

Af særlig interesse er reglerne for udsmykning af statsligt byggeri, den såkaldte 1,5 %-regel. Jf. tabel 1 er der i løbet af de sidste 20 år sket et betydeligt fald i de beløb, der anvendes. En del af forklaringen herpå kan være, at flere statslige selskaber har en statslig ejerandel på under 50 pct., end det var tilfældet for 20 år siden, fx Københavns Lufthavne A/S, og således ikke mere er omfattet af kunstcirkulæret. Vi har forsigtigt skønnet, at der skulle investeres yderligere 5 mio. kr. i kunstnerisk udsmykning, hvis der i forbindelse med samtlige anlægsarbejder i selskaber med statslig andel skulle investeres i kunstnerisk udsmykning.

Museernes indkøb af ny dansk billedkunst afhænger selvfølgelig dels af deres offentlige bevillinger, dels af tilskud fra private fonde. Desuden afhænger det af deres prioritering af ny dansk kunst i forhold til kunst af afdøde kunstnere og udenlandske kunstnere. Kunstmuseerne har haft et samlet indkøb på 72,2 mio. kr. i årligt gennemsnit i perioden 2013-2016. Heraf er der indkøbt kunst af nulevende danske billedkunstnere for 23,3 mio. kr. Der er endvidere købt for 10,2 mio. kr. af nulevende udenlandske billedkunstnere. De resterende 38,7 mio. kr. er brugt til køb af billedkunst af afdøde billedkunstnere.

Hvad angår den private del af markedet, vil den samlede omsætning være afhængig af den generelle økonomiske situation, som fx borgernes indkomst og virksomhedernes indtjening. Desuden vil det afhænge af prisudviklingen på kunst, samt igen hvordan kunst af nulevende danske kunstnere prioriteres i forhold til kunst af afdøde danske kunstnere og udenlandske kunstnere. Desuden vil det afhænge af de private fondes strategier og prioriteringer. Dette er forhold, som det er vanskeligt at påvirke politisk.

Noget kan man dog gøre lovgivningsmæssigt, idet særlige skatteregler vedr. virksomhedernes skattemæssige fradrag og afskrivninger ved indkøb af kunst kan gøre det mere attraktivt for virksomhederne at investere i kunst. I den nuværende lovgivning⁸ har virksomheder mulighed for at fratrække eller afskrive investeringer ved førstegangssalg af originale værker købt hos kunstneren selv eller gennem galleri, så længe kunstneren ikke har en nærtstående relation til virksomhedens ejere. Hvis prisen ikke overstiger 13.000 kr., kan hele beløbet trækkes fra i skat i det år, hvor købet finder sted, og hvis beløbet er større, kan det som inventar fratrækkes med op til 25 pct. pr. år (Larsen, 2018). Hvor stor betydning disse regler reelt har for virksomhedernes køb, vides ikke.

Som sagt, kan de dele af markedet, vi har afgrænset os fra have betydning for førstegangssalget af værker af nulevende danske kunstnere, idet fx værker af udenlandske kunstnere er en nær substitut.

Baseret på tallene for følgeret (droit de suite), kan en del af det marked, vi har afgrænset os fra, beregnes. Resultat ser således ud:

8 Jf. Afskrivningsloven § 44A og § 44B

TABEL 5. VÆRDIEN AF DEN DEL AF MARKEDET SOM IKKE VEDRØRER FØRSTEGANGSSALG AF VÆRKER AF NULEVENDE DANSKE KUNSTNERE 2016 (MIO. KR.)

	Udbetaalt følgeretsvederlag	Samlet værdi ⁹
Videresalg af værker af nulevende danske kunstnere	2,0	40
Arvingsrepræsentanter	3,2	64
Videresalg af værker af udenlandske kunstnere	1,3	26
Førstegangssalg af værker af udenlandske kunstnere		?
Videresalg af værker, hvor ophavsmanden er død for mere end 70 år siden		?
I alt		?

Kilde: Bille og Olsen, 2016, kapitel 16.

Vi kender ikke omfanget af førstegangssalg af værker af udenlandske kunstnere i Danmark, samt videresalg af værker, hvor omhavsmanden er død for mere end 70 år siden. Men tabellen viser, at den del af markedet, vi har afgrænset os fra, ikke er ubetydelig.

8.2 Påvirkninger på udbudssiden

Kunstnernes indtægtsmuligheder vil ligeledes afhænge af en række faktorer.

Den første er selvfølgelig markedets (efterspørgslens) samlede størrelse, som vi har diskuteret ovenfor. Markedet er på den måde den samlede "kage", der kan fordeles mellem den samlede stand af billedkunstnere.

Hvor store indtægtsmuligheder den enkelte kunstner har, vil derfor også afhænge af, hvor mange kunstnere der er. I Bille et al. (2018) er vi nået frem til, at der nok er omkring 3.000 billedkunstnere i Danmark. Med et samlet marked på ca. 320 mio. kr. (kunstnernes andel), betyder det i gennemsnit ca. 106.000 kr. pr. kunstner.¹⁰ Da de 3.000 kunstnere er udvalgt på basis af en række kriterier (medlemskab af Billedkunstnernes Forbund, Kunstnersamfundet, en professionel kunstuddannelse og/eller modtagelse af legater fra Statens Kunstfond), kan der være kunstnere, der falder uden for vores definition, hvis de ikke opfylder nogen af de nævnte kriterier, men som har indkomst fra deres kunstneriske virke, og som derfor udgør en del af det samlede marked. Hvis der er flere end de 3.000 kunstnere, vil den gennemsnitlige indtægt til den enkelte kunstner selvkært bliver mindre.

⁹ Dette er beregnet under forudsætningen at følgeretsvederlaget udgør 5 pct. af salgsprisen. Det er ikke helt korrekt, idet følgeretsvederlaget reduceres for den andel af salgsprisen som ligger over 50.000 EUR. Den angivne værdi er derfor letter overvurderet.

¹⁰ Det ligger tæt på resultatet i Bille et al. (2018), som viser, at kunstnernes samlede indtægter ved kunstnerisk virke er ca. 306 mio. kr.

Tilgangen til kunstnerstanden kan i en vis grad reguleres politisk i forhold til forskellige ordninger og lovgivning, som hhv. fremmer og hæmmer mulighederne for, at man kan overleve som kunstner eller deltidskunstner. Der kan her være tale om forskellige forhold:

- Tilgangen og størrelsen af de offentlige og private *stipendier og legater* gør det muligt for kunstnere, som ikke kan klare sig på markedet, at få mulighed for at fordybe sig i og udvikle deres kunst.
- Omfanget af den offentlige og private *indirekte støtte til billedkunsten*. Der kan fx være tale om tilskud til produktion, udstillingsvirksomhed, residencies eller værksteder. Disse tilskud har betydning for kunstnernes arbejdsvilkår, da der er tale om støtte i en eller anden form til kunstnernes produktionsvilkår eller formidling. Udgifter, som kunstnerne i vid udstrækning alternativt selv skulle have afholdt. Man kan også sige, at disse indirekte tilskud modsvares af den tilsvarende udgift, som alternativt skulle være dækket på anden måde (det vil i de fleste tilfælde sige af kunstnerens egen lomme).
- Skattelovgivningens udformning, herunder fx reglerne om virksomhedsbeskatning og kunstnermoms.
- Arbejdsmarkedslovgivningen, herunder fx fleksibiliteten i reglerne for at modtage dagpenge.
- Fremme af entreprenørskabskompetencer blandt kunstnere, fx ved at undervise i dette på kunstakademierne.

Det er også afgørende, hvor stor en del af den samlede omsætning der tilfalder mellemed som fx gallerier. Som forholdene er i dag, ser det ud, som om at kunstneres andel af markedet er ca. 2/3 af omsætningen, mens resten tilfalder mellemed og "gatekeepers" som gallerister. Det er muligt, at den andel, der tilfalder kunstnerne, på sigt vil stige, idet fx de nye digitale muligheder gør det nemmere for kunstnerne at markedsføre sig selv, og dermed vil kunstnerne muligvis i mindre grad være afhængige af mellemed.

Alt dette kan have betydning for kunstnernes muligheder for at udøve deres kunstneriske virke og dermed også betydning for antallet af billedkunstnere. Men som Abbing (2002) har vist, vil mere gunstige økonomiske forhold for billedkunstnere generelt tiltrække flere kunstnere, fordi det er et erhverv, der er attraktivt for mange, og dermed vil gennemsnitsindkomsten for billedkunstnere altid ligge lavt.

9. Kunstnernes indtjening

Kunstnernes indtjeningsmuligheder vil således både være afhængige af den samlede efterspørgsel (markedet) og af en række forhold på udbudssiden, som dels påvirker deres indkomst, dels antallet af kunstnere.

Vi har i denne rapport set på markedet og forholdene på indtægtssiden. Herudover skal man selvfølgelig være opmærksom på, at kunstnerne har en række produktionsomkostninger i forbindelse med produktionen af deres værker.

I vores spørgeskemaundersøgelse i de danske billedkunstnere (Bille et al., 2018) har vi spurgt om kunstnernes produktionsomkostninger, som de har trukket fra i skat i form af fx leje af atelier/værksted, køb af IT-udstyr, transport, materialer mv. Resultatet viser, at billedkunstnerne i alt har haft fradragsberettigede udgifter for 112 mio. kr.

Trækkes disse omkostninger fra det samlede marked (kunstnernes andel) på ca. 320 mio. kr., når vi frem til en samlet indtjening af størrelsesordenen 208 mio. kr.

TABEL 6. PRODUKTIONSOMKOSTNINGER FOR ALLE, 2016 (DEFINERET SOM OMKOSTNINGER FRATRUKKET I SKAT)

	Gennemsnit i analyseudvalg (kr.)	Antal kunstnere	Totalt beløb i population (mio. kr.)
Analyseudvalg	37.000	1.000	112
Personer med CVR. nr.	81.000	379	93
Personer uden CVR. nr.	10.000	612	19

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen til billedkunstnerne (Bille et al., 2018).

10. Inspiration fra Norge og Sverige

På mange måder minder de økonomiske vilkår og de kulturpolitiske prioriteringer i forhold til billedkunsten om hinanden i de skandinaviske lande, men der er et par markante forskelle, hvor vi her vil nævne et par af de væsentligste.

Den norske kunstaftgift. Tilbage i 1948 vedtog Stortinget Lov om kunstaftgift, som betyder, at salget af al original kunst beskattes med 5 pct. af salgsprisen, og provenuet tilføres Billedkunstens Hjælpefond, hvilket gør det muligt at uddele ca. 20 millioner DKK i form af stipendier til udøvende billedkunstnere. Da der samtidig afsættes ca. 50 mio. DKK til legater og stipendier på den norske finanslov og 40 mio. DKK årligt som betaling for, at borgerne kan se de værker, der er købt af det offentlige og er offentligt tilgængelige på finansloven til kollektiv udmøntning som stipendier, betyder

dette, at niveauet for tildeling af stipendier var på ca. 110 mio. DKK i Norge sammenlignet med ca. 30 mio. DKK i Danmark i 2016.

I Sverige ligger niveauet for statens udgifter til legater og stipendier lidt under niveauet i Danmark målt pr. indbygger.

Individuel visnings-erstatning, eller "titta pengar", udbetales til nulevende svenske billedkunstnere, der udstiller deres billedkunst i det offentlige rum. Ordningen svarer til biblioteksafgiften for forfattere, der honoreres for udlån af deres bøger fra et offentligt bibliotek. Betalingen udregnes efter et pointsystem, afhængig af værkets pris, værkets placering, antal forventede beskuere. Der var i 2016 afsat 37,7 mio. SEK svarende til ca. 27 mio. DKK til fordeling.

11. Hvorfor støtte og investerer i billedkunst med offentlige midler?

Omfanget af den offentlige støtte og investering i billedkunst er en politisk beslutning, og det ligger uden for rammerne af dette projekt at forsøge at vurdere, i hvilket omfang det offentlige bør støtte eller investere i kunst.

Et par generelle betragtninger bør dog afslutningsvis nævnes.

Kunst som offentligt gode

Kunst i det offentlige rum kan anses for et offentligt gode, som mange kan have glæde af. Det kan fx være Bjørn Nørgaards "Tumlinger" ved Nordhavn, som mange mennesker kører forbi hver dag med toget. Spørgsmålet bliver, om det offentlig indkøber kunst i den størrelsesorden, som samfundet/borgerne efterspørger?

Kunstens effekter på individer og samfund

Kunst og kultur kan have en lang række effekter på dem, der oplever kunsten. Det kan være effekter i form af bedre forståelse af sig selv og andre, og påvirkning af holdninger, kreativitet, livskvalitet, æstetisk sans, social kritik mv. Det kan igen have betydning på samfundsniveau i form af påvirkninger på social sammenhængskraft, dannelse, demokrati, ytringsfrihed, diversitet og innovation. Disse effekter på samfundsniveau kommer hele samfundet, og ikke kun brugerne af kunst og kultur, til gode. Der er med andre ord tale om eksterne effekter af kunst og kultur, som kan repræsentere en samfundsmæssig værdi, som ligger ud over markedsværdien. Det kan derfor være hensigtsmæssigt for det offentlige at investere i kunst og kultur.

Støtte til produktionen af ny kunst (legater og stipendier)

Et væsentligt argument for offentlige legater og stipendier til kunstnere er, at det er nødvendigt med en underskov af kunstnere for at få de virkelig gode frem. Mange må prøve sig frem, før man ved, om de har et bæredygtigt talent (se fx Menger, 2006 og Abbing, 2002). Vi ved også fra mange eksempler fra kunsthistorien, fx van Gogh, at mange kunstnere, som ikke var anerkendte i deres samtid, blev verdensberømte i

deres eftertid. Med andre ord er markedet ikke altid det rette til at understøtte den kunst, der viser sig at blive værdifuld. Derfor kan det være hensigtsmæssigt at støtte produktionen af ny kunst ved at give legater og stipendier til kunstnere. Kunst, som ikke bliver efterspurgt i dag, vil måske blive det i fremtiden, jf. Caves (2000): Nobody knows, hvad der viser sig at blive af værdi.

De skabende kunstnere som billedkunstnere har samlet set gennem tiden efterladt sig meget store værdier. Det findes ingen systematisk oversigt over, hvilken samlet værdi danske billedkunstnere har efterladt sig.

Af Møller og Nilsen (1999) fremgår en oversigt over værdien af 6 maleres samlede produktion. Listen ser således ud (mio.kr.).

TABEL 7. VÆRDIEN AF 6 DANSKE MALERES SAMLEDE PRODUKTION, MIO. KR.

	1999-priser	2016-priser
Jorn	1.419	1921
Krøyer	460	623
Juel	295	399
Hammershøj	206	279
Eckersberg	160	217
Købke	138	187
I alt	2.678	3.625

Kilde: Møller og Nielsen (1999, s. 113).

I 1999 var der tale om en samlet værdi på 2,7 mia. kr. af disse 6 maleres produktioner. Værdien i 2016-priser er 3,6 mia. kr. Der er selvfølgelig sket ændringer i priserne siden, og prisforholdene mellem malerne kan også have ændret sig. Der findes desværre, så vidt vides, ikke nogen tilsvarende aktuel oversigt. Men pointen er klar: De store kunstnere efterlader sig meget store værdier.

Man kan måske også argumentere, som Hjorth-Andersen (2013, s. 310) har gjort: Hvis bare én kunstner, der får støtte fra Statens Kunstfond, formår at producere kunst af stor værdi, så kan denne værdi nemt opveje støtten til en hel generations kunstnere. Noget andet er, hvordan denne værdi bliver fordelt.

Heidi Hove, *Familie*, 2017. Center for Sundhed. Foto: Heidi Hove & Morten K. Jacobsen.

DANSKE BILLEDKUNSTNERES ØKONOMISKE ARBEJDS- OG LEVEVILKÅR

1. Formål og afgrænsning

Formålet med undersøgelsen er at belyse danske billedkunstners indkomster og økonomiske arbejds- og levevilkår

Forskellige typer af billedkunstnere

Der er i alt 3.028 billedkunstnere i Danmark. Dette tal er baseret på vores udvælgelseskriterier, som er:

- Medlemmer af Billedkunstnernes Forbund (BKF)
- Medlemmer af Kunstnersamfundet
- Modtagere af Statens Kunstfonds legater fra 2006-2016
- Dimittender fra de tre kunstakademier i Danmark: Det Kgl. Danske Kunstakademi (Billedkunstskoler), Det Jyske Kunstakademi og Det Fynske Kunstakademi

Det er interessant, at der ikke er noget stort sammenfald mellem disse kriterier. Mange kunstnere opfylder således kun et eller to af kriterierne.

I vores analyser har vi valgt at inddele billedkunstnerne i 6 grupper, som vi mener, at det er interessant at skelne imellem. De seks grupper er baseret på følgende kriterier:

- **Pensionsmodtagere**

Billedkunstnere, som har førtidspension, folkepension eller efterløn mv. som hovedindkomstkilde, da denne gruppe af ældre kunstnere principielt står uden for arbejdsmarkedet og dermed også har særlige arbejds- og levevilkår.

- **Yngre kunstuddannede**

Denne gruppe består af billedkunstnere, der er uddannet fra et af de tre kunstakademier i Danmark inden for de sidste 15 år, det vil sige efter år 2000. Vi har valgt at se nærmere på denne gruppe for at undersøge de yngre uddannede kunstners arbejds- og levevilkår.

- **Kunstuddannede billedkunstnere**

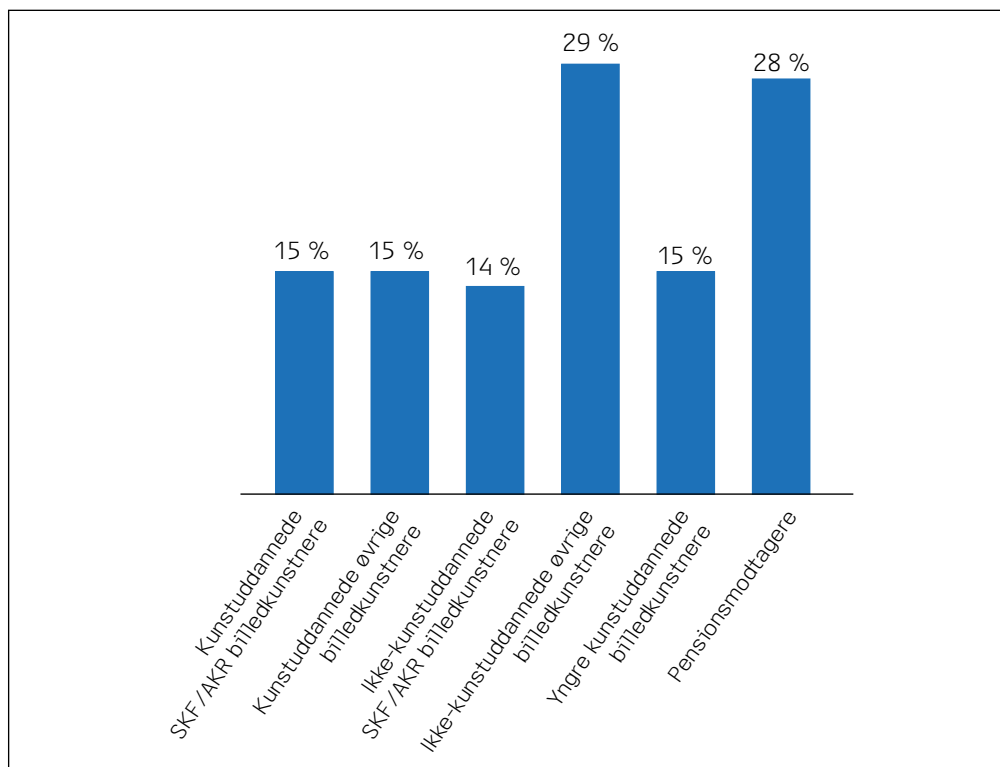
Vi skelner mellem kunstuddannede og ikke-kunstuddannede billedkunstnere, idet det er interessant at se, hvilke forskelle der er mellem de 2 grupper.

- **SKF/AKR-billedkunstnere**

Vi skelner ligeledes mellem medlemmer af Kunstnersamfundet, udvalgt af Akademirådet (AKR) og/eller kunstnere, der har modtaget legater fra Statens Kunstfond i perioden 2006-16 (SKF), og dem, der ikke har det. Da der er tale om særlige "kvalitetsstemples", finder vi det relevant at se nærmere på disse kunstnere.

Alt i alt giver det 6 grupper af billedkunstnere, som er gensidigt udelukkende, bortset fra de yngre kunstuddannede, som er en delmængde af de 2 andre kunstuddannede grupper.

FIGUR 1. ANALYSEUDVALGET FORDELT PÅ DE 6 FORSKELLIGE KUNSTNERGRUPPER (PCT.)

Note: Figuren er baseret på 1.000 personer. Gruppen af yngre kunstuddannede billedkunstnere overlapper med både kunstuddannede SKF/AKR og kunstuddannede øvrige billedkunstnere.

Kilder: Danmarks Statistik og Spørgeskemaundersøgelsen.

2. Metode

Undersøgelsen er gennemført som en spørgeskemaundersøgelse til de 3.028 billedkunstnere. Disse data er suppleret med registerdata fra Danmarks Statistik for den enkelte kunstner.

Kombinationen af registerdata og en spørgeskemaundersøgelse rummer en række fordele i forhold til at kunne belyse detaljerede forhold omkring danske billedkunstners indtjening og økonomiske og sociale levevilkår. For det første kan registerdata fra Danmarks Statistik levere en lang række variable, som giver konkrete oplysninger om fx indkomst og demografiske forhold for den udvalgte gruppe af billedkunstnere. Til gengæld giver et spørgeskema mulighed for en mere detaljeret undersøgelse af billedkunstners sociale levevilkår og arbejdsforhold end dem, som er tilgængelige hos Danmarks Statistik.

Spørgeskemaundersøgelsen er gennemført ved, at de 3.028 billedkunstnere har modtaget et spørgeskema, som er udsendt af Danmarks Statistik og kunne tilgås via e-boks. Der indkom i alt 1.000 brugbare besvarelser, hvilket giver en svarprocent på 35.

Sammenkoblingen af besvarelserne fra spørgeskemaundersøgelsen med registerdata fra Danmarks Statistik giver også en lang række basisoplysninger for dem, som ikke har besvaret spørgeskemaet. Derved kan undersøgelsens repræsentativitet vurderes. En sådan analyse viser, at vores indsamlede stikprøve af billedkunstnere kan betragtes som repræsentativ for hele populationen (for en uddybning se Bille et al., 2018).

3. Demografi og organisering

Billedkunstners geografiske karakteristika ser således ud:

- Gennemsnitsalderen er 54 år
- 57 pct. er kvinder
- 58 pct. bor i Hovedstadsregionen, og det gælder særligt de kunstuddannede samt de yngre kunstnere (til sammenligning er 31 pct. af alle danskere bosat i Hovedstadsregionen)
- 36 pct. har fuldført en formel billedkunstneruddannelse
- En lang videregående uddannelse (34 pct.) og en mellemlang videregående uddannelse (24 pct.) er de hyppigste uddannelsesniveauer blandt danske billedkunstnere (til sammenligning har 10 pct. af alle danskere en lang videregående uddannelse, mens 15 pct. af alle danskere har en mellemlang videregående uddannelse).

Med hensyn til kunstnerens organisering viser resultaterne, at:

- 21 pct. er medlem af Kunstnersamfundet
- 62 pct. er medlem af Billedkunstnerens Forbund (BKF)
- 7 pct. er medlem af UKK – Unge Kunstnere og Kunstformidlere
- 10 pct. er medlem af Danske Billedkunstneres Fagforening
- 36 pct. er medlem af en a-kasse

4. Samlet gennemsnitsindkomst

Den gennemsnitlige indkomst er 242.000 kr., hvilket er ganske lavt sammenlignet med andre indkomstgrupper i samfundet, ikke mindst på samme høje uddannelsesniveau. Der er her tale om samlet indkomst i alt før skat, dvs. erhvervsindkomst, offentlige overførsler, private pensioner, formueindkomst og anden personlig indkomst. Blandt alle danskere (over 14 år) er gennemsnitsindkomsten 312.000 kr. i 2016, mens den er 350.000 kr. blandt alle danskere fra 25 år og opefter.

De yngre kunstuddannede billedkunstnere er den gruppe, der tjener mindst med en gennemsnitsindkomst på 199.000 kr., mens gennemsnitsindkomsten for pensionsmodtagerne er 223.000 kr. Det er interessant at konstatere, at der ikke er forskel på gennemsnitsindkomsten for de hhv. kunstuddannede og ikke-kunstuddannede billedkunstnere, der er medlemmer af Kunstnersamfundet og/eller har modtaget legater fra Statens Kunstfond (SKF/AKR), hvilket tilsvarende gælder for de to grupper af øvrige billedkunstnere, som dog har en lidt lavere indkomst. Derimod har SKF/AKR-kunstnere højere gennemsnitsindkomst end de øvrige kunstnere.

TABEL 1. BILLEDKUNSTNERGRUPPERNES GENNEMSITLIGE INDKOMST I ALT FØR SKATTER MV., 2015 (KR.)

Kunstuddannede SKF/ AKR		Kunstuddannede øvrige		Ikke-kunstuddannede SKF/AKR		Ikke-kunstuddannede øvrige	
Gennemsnit	Median	Gennemsnit	Median	Gennemsnit	Median	Gennemsnit	Median
284.000	184.000	227.000	184.000	283.000	230.000	225.000	209.000
N= 148		N= 145		N= 136		N=286	
Yngre kunstuddannede		Pensionsmodtagere		I alt			
Gennemsnit	Median	Gennemsnit	Median	Gennemsnit	Median		
199.000	162.000	223.000	202.000	242.000	202.000		
N= 154		N=279		N=994			

Note: Indkomst i alt før skatter mv. gælder erhvervsindkomst, offentlige overførsler, private pensioner, formueindkomst (brutto) og anden personlig indkomst og baseres på variablen fra Danmarks Statistik Personindkomst i alt ekskl. beregnet lejeværdi af egen bolig og før fradrag af renteudgifter (PERINDKIALT_13). 6 billedkunstnere har uoplyst indkomst. N angiver antal billedkunstnere.

Kilde: Danmarks Statistik.

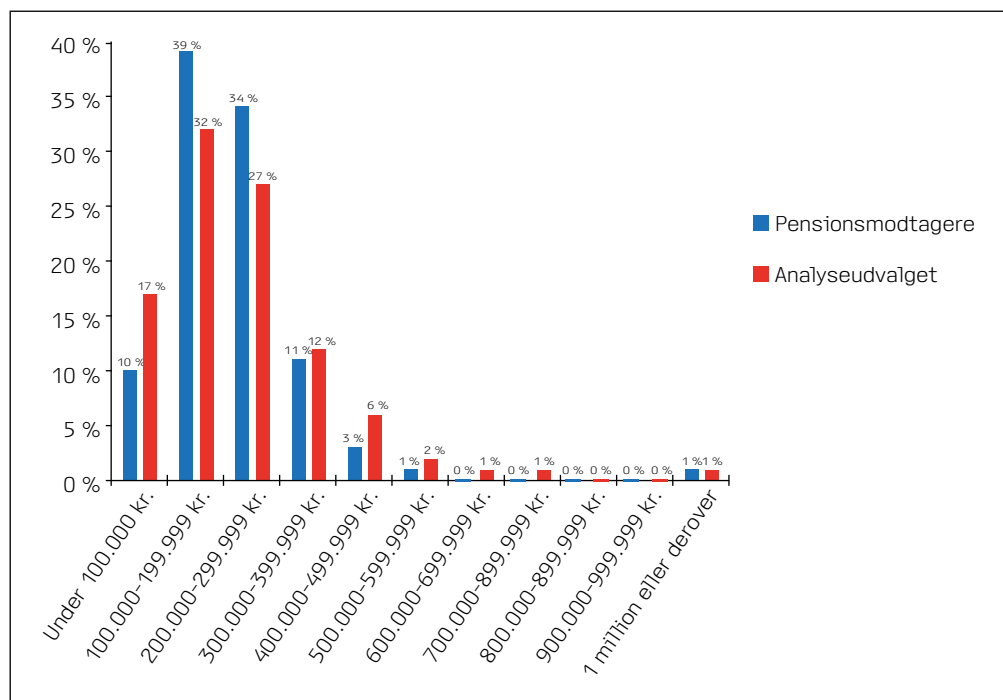
4.1 Skæv indkomstfordeling

Der er stor variation i gennemsnitsindkomsten forstået på den måde, at ganske få kunstnere tjener ganske meget, men langt hovedparten af kunstnerne tjener ganske lidt. De få kunstnere, der tjener meget, trækker gennemsnittet betydeligt op.

Det kan man se ved at sammenligne gennemsnitsindkomsten med medianindkomsten i tabel 1. En skæv fordeling af indkomsten blandt billedkunstneren vil give sig udslag i, at gennemsnitsindkomsten er væsentlig højere end medianindkomst. Det gælder særligt for de kunstuddannede billedkunstnere, der er medlemmer af Kunstnersamfundet/ har modtaget legater fra Statens Kunstfond. Det vil sige, at særligt i denne gruppe er der kunstnere med meget høje indtægter.

Den skæve fordeling af indkomst fremgår ligeledes tydeligt af figur 2.

FIGUR 2. ANDELEN AF BILLEDKUNSTNERNES SAMLEDE INDKOMST I ALT FØR SKATTER MV. FORDELT PÅ INDKOMSTKATEGORIER 2015, (PCT.)

Note: Figuren er baseret på 279 pensionsmodtagere og 994 personer for hele analyseudvalget, idet 6 billedkunstnere ikke har samlet indkomst i alt opgivet. Indkomstintervallerne består af summen af erhvervsindkomst, offentlige overførsler, private pensioner, formueindkomst (brutto) og anden personlig indkomst inkluderet i variabelen fra Danmarks Statistik Personindkomst i alt ekskl. beregnet lejeværdi af egen bolig og før fradrag af renteudgifter (PERINDKIALT_13).

Kilde: Danmarks Statistik.

4.2 Den uformelle økonomi

Den samlede årlige indkomst er baseret på den personlige indkomst, der er registreret hos SKAT, og for mange kunstnere er denne indkomst meget lav. 17 pct. har en indkomst under 100.000 kr., og ca. halvdelen af kunstnerne har en samlet indkomst under 200.000 kr. før skat.

Det kan være ganske vanskeligt at leve af en samlet indkomst på dette niveau. 34 pct. af kunstnerne siger, at de er afhængige af deres partners indkomst for at få det til at løbe rundt.

Vores kvalitative studier, som bygger på dybdegående interview med 21 billedkunstnere (og som derfor ikke som den øvrige rapport er repræsentativ), viser da også, at billedkunstnere kan have forskellige strategier og benytter sig af forskellige former for uformel, relationel og fællesskabsbaseret økonomi, som fx bytteøkonomi, for at overleve.

Derimod er der ikke mange billedkunstnere, der har lån i fast ejendom. Det gælder kun 6 pct. af billedkunstnerne, mens det gælder for hovedparten af danskerne. Billedkunstnerne er altså ikke en gruppe, der optager gæld.

4.3. Den internationale forskning

Der er også en stor international empirisk litteratur, der har undersøgt levevilkårene for kunstnere, deres indkomst og karriere (for en oversigt se Alper og Wassall, 2006, Throsby og Hollister, 2003). Denne litteratur viser samme tendenser, som vi har gjort i denne undersøgelse. Sammenlignet med andre grupper på samme uddannelsesniveau er kunstnernes gennemsnitlige indkomst fra kunst meget lav, de fleste har flere jobs samtidigt, og indkomstfordelingen er meget skæv. Litteraturen peger på to forskellige teoretiske forklaringer på dette.

Superstar-fænomenet: Den meget skæve indkomstfordeling blandt kunstnere, hvor få tjener meget, og mange tjener lidt, er teoretisk forklaret ved superstar-fænomenet af Rosen (1981). På efterspørgselssiden kan mekanismer som "bandwagon-effekten", hvor popularitet avler større popularitet, fordi flere forbrugere kommer "med på vognen", være med til at skabe superstjerner. Også på udbudssiden har superstjerner betydning, idet muligheden for at blive den rige, anerkendte superstjerne kan tiltrække mange unge mennesker til erhvervet, selvom chancen for at blive en af de få superstjerner er meget lille.

Work-preference-modellen: Den anden forklaring tager udgangspunkt i den glæde, den enkelte kunstner har ved at være kunstner. Denne glæde ved erhvervet kan ses som en form for "psykisk indkomst", og derfor er mange parate til at leve for en meget lav indkomst, så længe de basale fornødenheder er opfyldt. Denne forklaring er kendt som "work-preference"-modellen (Throsby, 1992 og 1994), og den har empirisk været efterprøvet i flere studier, som bekræfter modellen (Robinson og Montgomery, 2000, Caserta og Cuccia, 2001, Casacuberta og Gandelman, 2012, Bille, Holm og Løylund, 2017). Ligeledes har andre empiriske studier vist, at ikke-monetære benefits

er blandt hovedbegrundelserne for at vælge en karriere som kunstner (Steiner og Schneider, 2013; Bille, Frey, Steiner og Fjællegaard, 2013). Andre teoretiske bidrag, både sociologer og økonomer, har ligeledes hævdet, at kunstnere ikke primært søger indkomst, men er mere interesseret i kunstnerisk anerkendelse (fx Bourdieu, 1996, Menger 1999 og 2006, Abbing, 2002).

5. Indkomsttyper

Undersøgelsen viser, at billedkunstnerne benytter sig af mange forskellige indkomstkilder. Fordelt på hovedindkomstkilder ser billedet således ud:

TABEL 2. BILLEDKUNSTNERGRUPPERNES GENNEMSITLIGE INDKOMST I ALT FØR SKATTER MV. FORDELT PÅ HOVEDINDKOMSTKILDE, 2015 (KR.)

Hovedindkomstkilde	Andel af billedkunstnerne (pct.)	Gennemsnitlig indkomst (kr.)
Lønindkomst	28 %	314.000
Selvstændig virksomhed	24 %	260.000
Pensioner	28 %	223.000
Overførselsindkomster (kontant-hjælp, sygedagpenge mv)	11 %	138.000
Dagpenge (arbejdsløs mindst halvdelen af året)	4 %	199.000
Andet	4 %	52.000

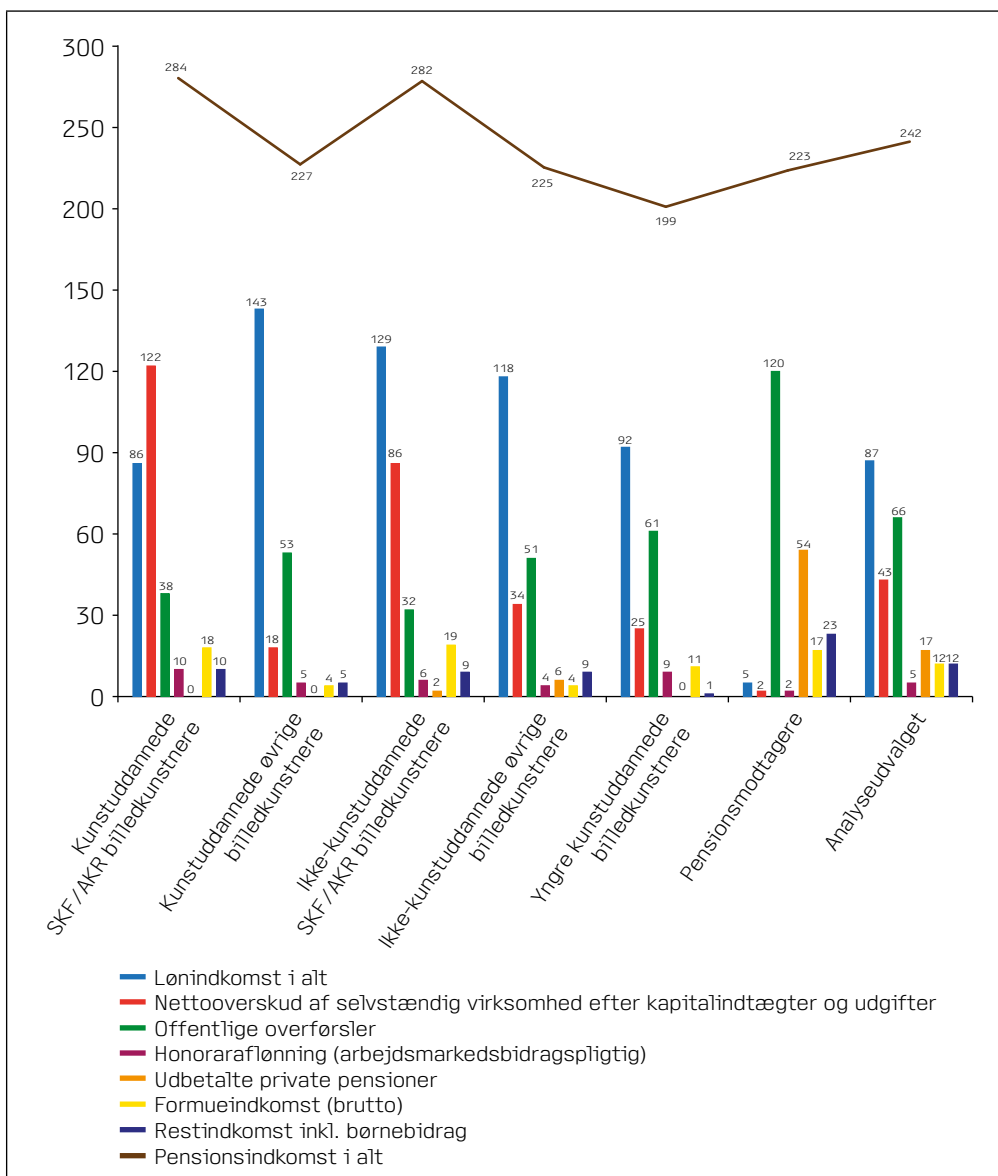
Note: Tabellen er baseret på 995 personer og baserer sig på kunstnernes samlede indkomst i alt fordelt på kunstnernes hovedindkomstkilde fra Danmarks Statistik, dvs. tallene afspejler indkomsten i alt for personer med en bestemt hovedindkomstkilde. *N* angiver antallet af billedkunstnere i de forskellige hovedindkomstkildetekategorier.

Kilde: Danmarks Statistik.

Billedkunstnere, der har lønindkomst som hovedindkomstkilde, har altså den største gennemsnitlige indkomst, mens de kunstnere, der har overførselsindkomster som hovedindkomstkilde, har den laveste gennemsnitlige indkomst.

Figur 3 viser, at de kunstuddannede SKF/AKR-kunstnere har de største indtægter fra overskud af virksomhed, mens de kunstuddannede øvrige har den største gennemsnitlige lønindkomst.

FIGUR 3. BILLEDKUNSTNERGRUPPERNES GENNEMSITLIGE INDKOMSTER FRA FORSKELLIGE KILDER SAMT INDKOMST I ALT FØR SKATTER MV., 2015 (1.000 KR.)

Note: Figuren er baseret på 994 personer. Hver søjle i billedkunstnergrupperne angiver hver indkomstkildes gennemsnitlige bidrag til billedkunstnergruppens samlede gennemsnitlige indkomst (vist som kurve øverst).

Kilde: Danmarks Statistik.

De fleste kunstnere har desuden indkomst fra flere forskellige indkomstkilder. Kun for 124 billedkunstnere udgøres deres samlede indkomst af én indkomsttype, dvs. for 91,6 pct. af billedkunstnerne gælder det, at deres indkomst udgøres af flere forskellige indkomsttyper.

5.1 Lønindkomst

Hvor 28 pct. af kunstnerne har lønindkomst som hovedindkomstkilde, har 55 pct. lønindkomst i en eller anden udstrækning. Den gennemsnitlige lønindkomst for de 55 pct., der har en sådan, er 156.000 kr. For hele gruppen af billedkunstnere er den gennemsnitlige lønindkomst 87.000 kr.

6 pct. angiver, at de får udbetalt løn fra egen virksomhed, mens 39 pct. får udbetalt løn fra en anden virksomhed. Løn er altså typisk ikke noget, billedkunstnerne får udbetalt af egen virksomhed, derimod trækker de et eventuelt overskud ud. Af dem, som har angivet, at de har et lønmodtagerjob i en anden virksomhed end deres egen, er 42 pct. deltidsansat, og 39 pct. er timelønnet eller freelance. Kun 19 pct. er fuldtidsansat.

Lønindkomst er typisk ikke relateret til kunstnerisk virke

Lønindkomsten relaterer sig i mindre grad til virket som billedkunstner. For de kunstnere, der har angivet, at de har et lønmodtagerjob, gælder det for 67 pct. af kunstnerne, at under 40 pct. af deres lønindkomst relaterer sig til deres kunstneriske virke.

5.2 Overskud af selvstændig virksomhed

Når det gælder selvstændig virksomhed, er der 24 pct. af kunstnerne, der har deres hovedindkomst herfra, mens 44 pct. har overskud/underskud af egen virksomhed i en eller anden udstrækning.

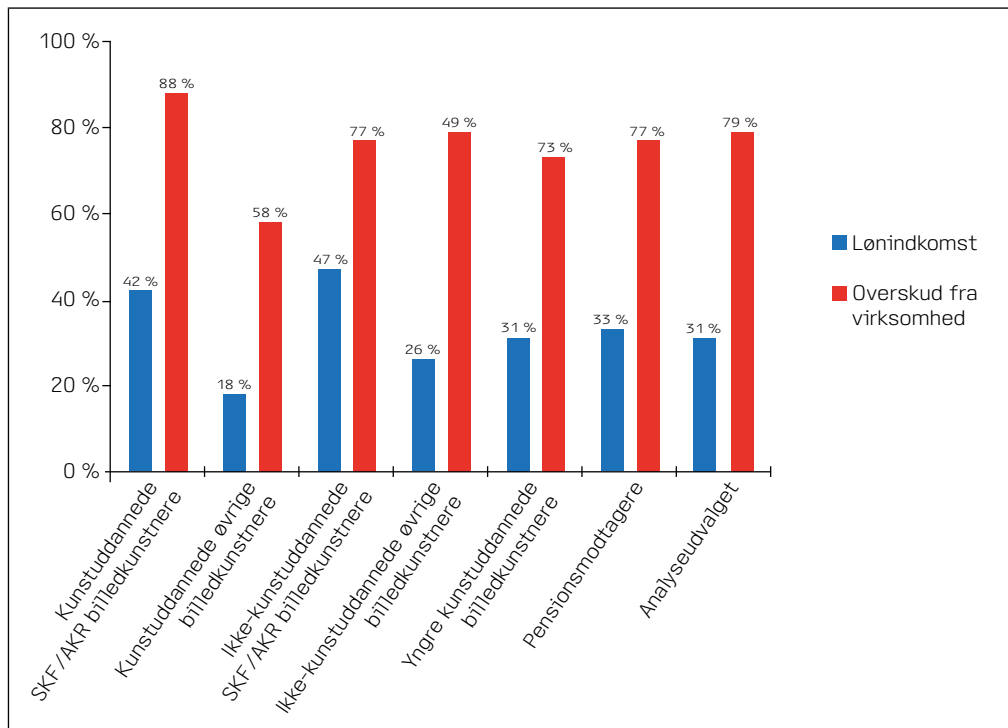
For de kunstnere, der har angivet, at de har egen virksomhed, hvor de registrerer indkomst som billedkunstner (38 pct.), udgør det gennemsnitlige nettooverskud 104.000 kr. Medianen er meget lav, nemlig 11.000 kr., hvilket viser, at få kunstnere har et stort overskud, mens mange kunstnere kun har et ganske lille overskud. For hele gruppen af billedkunstnere er det gennemsnitlige nettooverskud 43.000 kr.

Overskud af egen virksomhed er typisk relateret til det kunstneriske virke

For de kunstnere, der har angivet, at de havde et nettooverskud i egen virksomhed i 2016, gælder det for 77 pct. af kunstnerne, at over 60 pct. af dette overskud er relateret til deres arbejde som billedkunstner.

Figur 4 viser tydeligt, hvordan lønindkomst i mindre grad kommer fra arbejdet som billedkunstner, men overskud fra virksomhed i høj grad gør det.

FIGUR 4. ANDEL AF LØNINDKOMST OG OVERSKUD FRA VIRKSOMHED, DER KOMMER FRA ARBEJDET SOM BILLEDKUNSTNER (PCT.)

Note: Lønindkomstens andel er baseret på 368 personer, og andelen for overskud fra virksomhed er baseret på 228 personer.

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen.

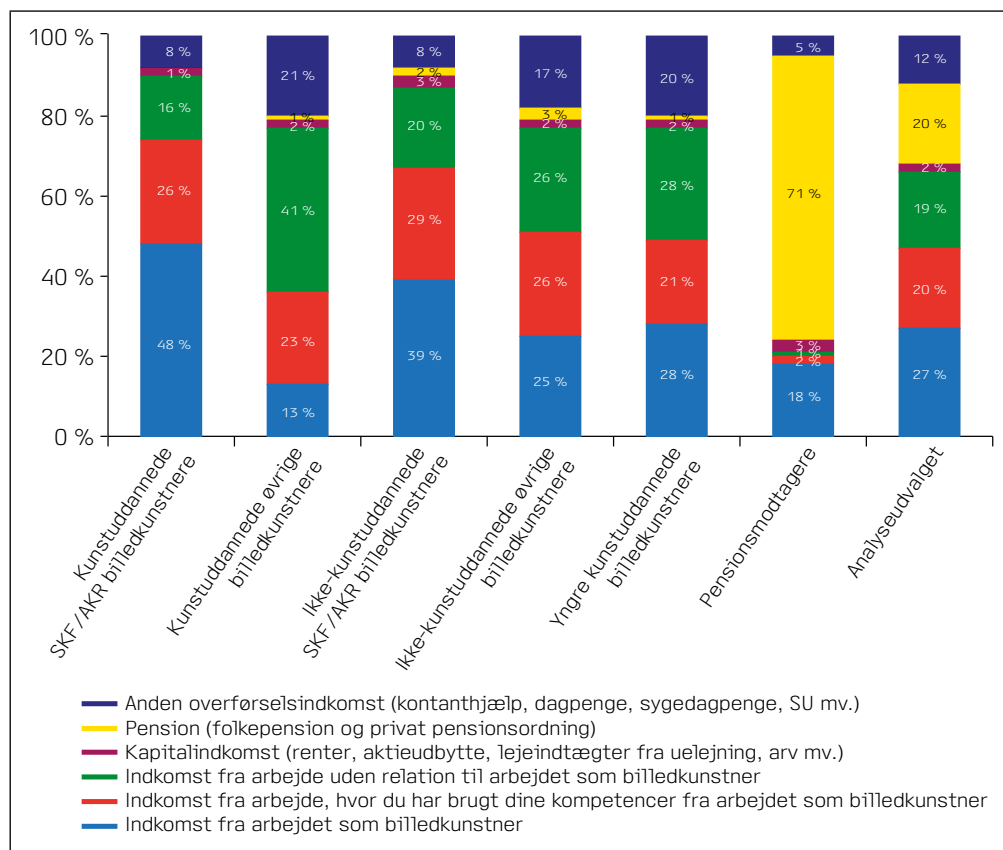
6. Indkomst fra kunstnerisk virke

Undersøgelsen viser, at langt de fleste kunstnere sammensætter deres indkomst fra forskellige typer af arbejde med varierende tilknytning til det kunstneriske virke. Vi skelner mellem:

- Arbejde som billedkunstner (fremstilling af kunstneriske værker, research, administration, legatansøgninger, markedsføring mv.)
- Arbejde, hvor der er brugt kompetencer fra arbejdet som billedkunstner (som kunstnerisk konsulent, underviser, foredragsholder, kuratering, iværksætter mv.)
- Arbejde uden relation til arbejdet som billedkunstner.

Vores analyse viser, at de kunstuddannede SKF/AKR-billedkunstnere har den højeste indkomstsandel, som kommer fra arbejdet som billedkunstner, nemlig hele 48 pct. De kunstuddannede øvrige billedkunstnere har den laveste indkomstandel herfra med kun 13 pct. Omvendt har disse billedkunstnere den største indkomstandel fra arbejde uden relation til billedkunsten på hele 41 pct.

FIGUR 5. DEN GENNEMSNITLIGE ANDEL AF DE FORSKELLIGE INDKOMSTKILDER UD AF DEN SAMLEDE INDKOMST FOR HVER BILLEDKUNSTNERGRUPPE (PCT.)

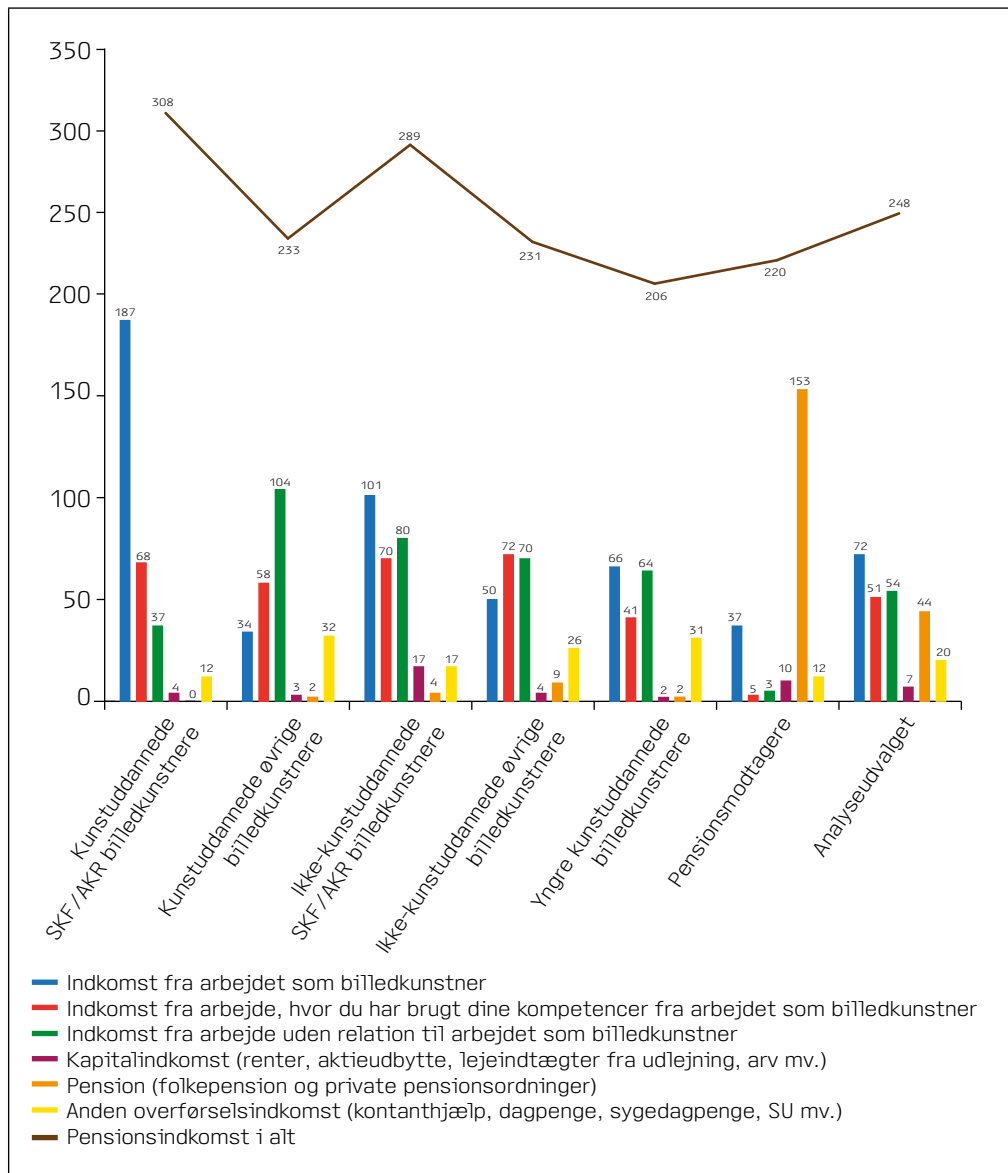

Note: Figuren er baseret på 828 personer. Sumsøjlerne for hver billedkunstnergruppe er beregnet som andelen af billedkunstnernes samlede indkomst, der kommer fra de forskellige indkomstkilder, ud af den samlede indkomst for de billedkunstnere, hvis andele summerer til 100. Uddannelse udgør 0 pct. og er derfor undladt her.

Kilder: Danmarks Statistik og Spørgeskemaundersøgelsen.

Figur 6 viser gennemsnitsindkomsterne fra de forskellige indkomstkilder for billedkunstnergrupperne. Eksempelvis kommer gennemsnitligt 187.000 kr. for de kunstuddannede SKF/AKR-billedkunstnere fra arbejdet som billedkunstner.

FIGUR 6. BILLEDKUNSTNERGRUPPERNES SAMMENSATTE GENNEMSITLIGE INDKOMSTER FRA FORSKELLIGE KILDER SAMT INDKOMST I ALT FØR SKATTER MV., 2015 (1.000 KR.)

Note: Figuren er baseret på 828 personer. Hver søjle i billedkunstnergrupperne angiver hver indkomstkildes gennemsnitlige bidrag til billedkunstnergruppens samlede indkomst (vist som kurve øverst).

Kilde: Danmarks Statistik.

6.1 Indtægter direkte relateret til det kunstneriske virke

I forhold til indkomst, der er direkte relateret til det kunstneriske virke, skelner vi mellem:

- Indtægter fra salg af værker
- Indtægter fra udstillingsvirksomhed
- Indtægter fra honorarer, ophavsret mv.

14 pct. af billedkunstnerne har ikke solgt nogen værker inden for de sidste 10 år, og 61 pct. har solgt værker i 2016. For disse kunstnere er gennemsnitsindtægten ved salg 95.000 kr., og medianen er 30.000 kr. For alle kunstnere er gennemsnits-salgsindkomsten 49.000 kr., mens medianen er 70 kr.

De kunstuddannede SKF/AKR-billedkunstnere, der sælger værker i 2016, har væsentligt højere gennemsnitlige salgsindtægter på 182.000 kr.

Gennemsnittet fra udstillingsvirksomhed er på 27.000 kr. for alle billedkunstnere, og medianindtægten herfra er på 0 kr. Gennemsnit fra honorarer, ophavsret mv. er på 26.000 kr. for alle billedkunstnere, og medianindtægten herfra er på 0 kr. Dette viser tydeligt, at der er få, der tjener ganske meget herfra, mens halvdelen ikke tjener noget herfra.

6.2 Samlede indtægter fra kunstnerisk virke

Billedkunstnernes samlede gennemsnitlige indkomst fra deres kunstneriske virke udgør 101.000 kr., og medianen er 16.000 kr., hvilket betyder, at få billedkunstnere tjener meget, og over halvdelen tjener under 16.000 kr. herfra.

Det er de kunstuddannede SKF/AKR-kunstnere, der tjener mest på deres kunstneriske virke, mens de tilsvarende ikke-kunstuddannede tjener næstmest.

TABEL 3. BILLEDKUNSTNERGRUPPERNES SAMLEDE GENNEMSITLIGE INDTÆGT FRA SALG AF BILLEDKUNSTNERISKE VÆRKER, UDSILLINGSVIRKSOMHED OG ANDRE IND TÆGTER I 2016 FOR ALLE BILLEDKUNSTNERE, 2016 (KR.)

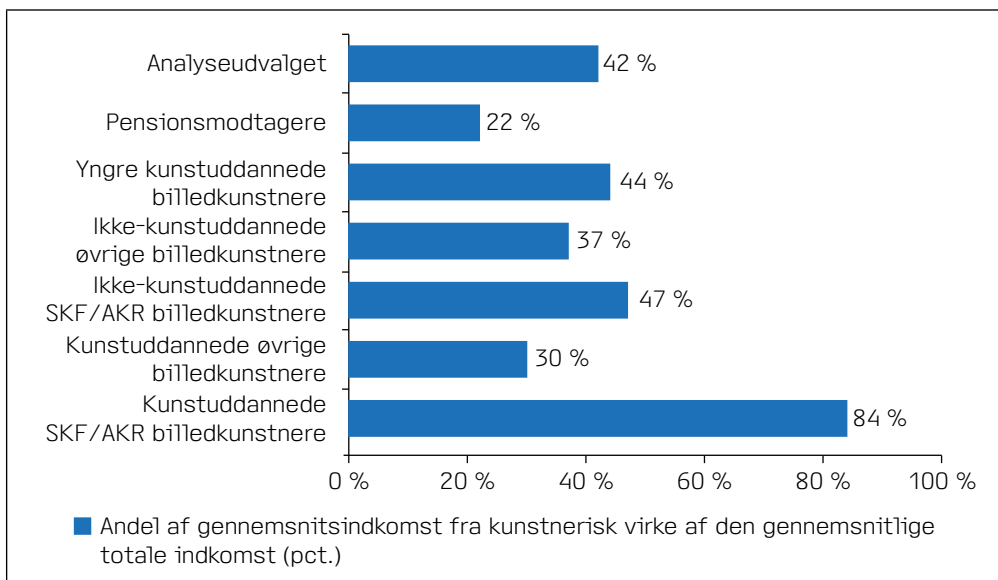
Kunstuddannede SKF/ AKR		Kunstuddannede øvrige		Ikke-kunstuddannede SKF/AKR		Ikke-kunstuddannede øvrige	
Gennemsnit	Median	Gennemsnit	Median	Gennemsnit	Median	Gennemsnit	Median
284.000	85.000	69.000	3.000	133.000	47.000	84.000	15.000
N= 148		N= 146		N= 138		N= 289	
Yngre kunstuddannede		Pensionsmodtagere		Analyseudvalg			
Gennemsnit	Median	Gennemsnit	Median	Gennemsnit	Median		
88.000	24.000	48.000	6.000	101.000	16.000		
N= 154		N= 279		N= 1.000			

Note: Tabellen er baseret på 1.000 personer. Tabellen er baseret på en summering af hver billedkunstners salg af billedkunstneriske værker, indkomst fra udstillingsvirksomhed og andre indkomster (honorarer, ophavsretsindtægter mv.) i 2016. I tråd med tidligere tabeller er dette beregnet under antagelsen om at, personer, der ikke har angivet et beløb på de respektive indtægtsspørgsmål, ikke har haft en sådan indtægt og derfor tildeles værdien 0. Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen.

I figur 7 ses, hvor stor en andel af de forskellige billedkunstgruppers samlede gennemsnitlige indkomst, der stammer fra deres kunstneriske virke. Heraf fremgår det tydeligt, at for de kunstuddannede SKF/AKR udgør den kunstneriske indtægt en betydelig andel af deres samlede indtægt (84 pct.), mens denne indtægt for alle de øvrige billedkunstgrupper udgør under 50 pct.

Det er også interessant, at for de kunstuddannede øvrige billedkunstnere udgør indtægten fra det kunstneriske virke den mindste andel bortset fra pensionsmodtagerne (30 pct.). Det vil sige, at mange af disse kunstnere lever af andre typer arbejde.

FIGUR 7. BILLEDKUNSTNERGRUPPERNES ANDEL AF GENNEMSITSINDKOMSTEN FRA KUNSTNERISK VIRKE AF DEN GENNEMSITLIGE SAMLEDE INDKOMST I ALT FOR ALLE BILLEDKUNSTNERE (PCT.)

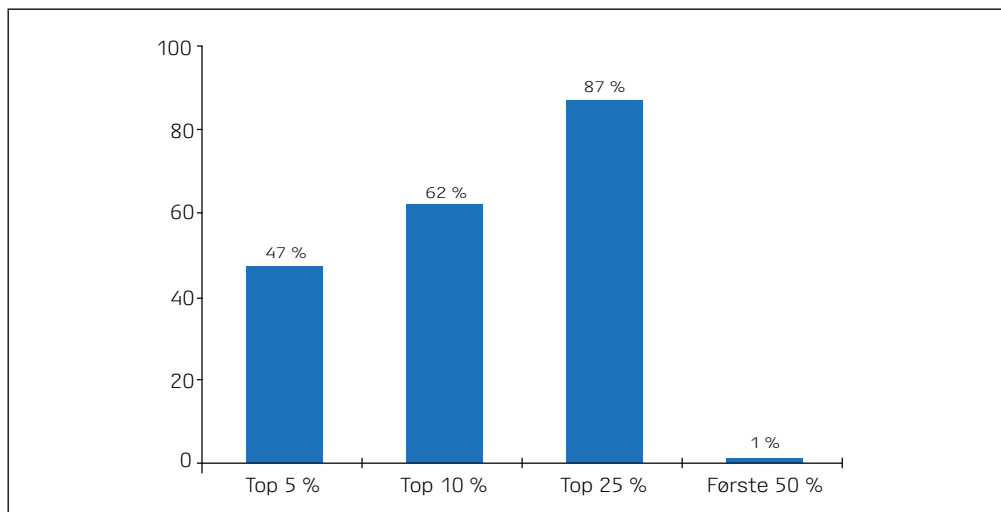

Note: Figuren er baseret på 1.000 personer. Figuren er baseret på forholdet mellem den samlede indkomst fra salg af billedkunstneriske værker, udstillingsvirksomhed og andre indkomster i 2016 opgivet i spørgeskemaundersøgelsen og billedkunstnernes samlede indkomst fra Danmarks Statistik (2015).

Kilder: Danmarks Statistik og Spørgeskemaundersøgelsen.

Figur 8 viser hvor stor en andel af de samlede indtægter fra kunstnerisk virke i alt, som de billedkunstnere, der har de største indtægter herfra, står for. Det ses her, at de 5 pct. billedkunstnere, som tjener mest herfra tilsammen står for 47 pct. af de samlede indtægter fra kunstnerisk virke blandt alle billedkunstnere. Dette er en ekstrem stor andel, og vidner om en meget ulig indkomstfordeling i forhold til indtægter fra kunstnerisk virke. På samme vis står de 10 pct. mest indtjenende billedkunstnere for 62 pct. af de samlede indtægter, mens de 25 pct. mest indtjenende billedkunstnere står for 87 pct. af de samlede indtægter. For at understrege denne ulige indkomstfordeling, ses det at den nederste halvdel af billedkunstnerne i forhold til indtægter fra kunstnerisk virke kun står for 1 pct. af de samlede indtægter.

FIGUR 8. TOP 10 %'S, TOP 20 %'S, TOP 25 %'S OG DE FØRSTE 50 % AF BILLEDKUNSTNERNES RESPEKTIVE ANDEL AF DE SAMLEDE INDTÆGTER FRA KUNSTNERISK VIRKE

Note: Figuren baserer sig på 1.000 personer. De samlede indtægter fra kunstnerisk virke er summeringen af indtægter fra salg af værker, udstillingsvirksomhed og andre indtægter som fx honorarer, ophavsretsindtægter mv. i 2016.

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen.

Gennemsnitsindtægten fra kunstnerisk virke for de billedkunstnere, der er blandt de 5 pct. med de højeste indtægter herfra, er 917.000 kr. På samme vis har de billedkunstnere, der er blandt de 10 pct. mest indtjenende billedkunstnere, en gennemsnitsindtægt 626.000 kr., mens gennemsnitsindtægten for de 25 pct. mest indtjenende billedkunstnere er 349.000 kr. I kontrast til dette har de første 50 pct. af billedkunstnerne med de laveste indtægter en gennemsnitsindtægt på 2.300 kr.

6.3 Den totale estimerede indkomst fra kunstnerisk virke

Baseret på ovenstående gennemsnitsindtægter kan vi beregne, hvor stor en samlet indkomst den samlede population på 3.028 billedkunstnere har fra kunstnerisk virke. Dette beløber sig til i alt 306 mio. kr. De kunstuddannede SKF/AKR står for i alt 107 mio. kr., altså ca. 1/3 af det samlede marked.

TABEL 4. BILLEDKUNSTNERGRUPPERNES ESTIMEREDE SAMLEDE INDKOMST FRA DERES KUNSTNERISKE VIRKE (SALG AF BILLEDKUNSTNERISKE VÆRKER, UDSILLINGSVIRKSOMHED OG ANDRE INDKOMSTER) I 2016 FOR ALLE BILLEDKUNSTNERE, 2016 (MIO. KR.)

Kunstuddannede SKF/AKR		Kunstuddannede øvrige		Ikke-kunstuddannede SKF/AKR		Ikke-kunstuddannede øvrige	
Udvalg	Population	Udvalg	Population	Udvalg	Population	Udvalg	Population
35	107	10	31	18	56	24	74
N=148	N=448	N=146	N=442	N=138	N=418	N=289	N=875
Yngre kunstuddannede		Pensionsmodtagere		Analyseudvalg			
Udvalg	Population	Udvalg	Population	Udvalg	Population		
14	41	13	41	101	306		
N=154	N=466	N=279	N=845	N=1.000	N=3.028		

Note: Tabellen er baseret på 1.000 personer. Beløbene er beregnet som billedkunstnernes gennemsnitlige samlede indkomst fra deres kunstneriske virke ganget med antallet af billedkunstnere i hver billedkunstnergruppe.

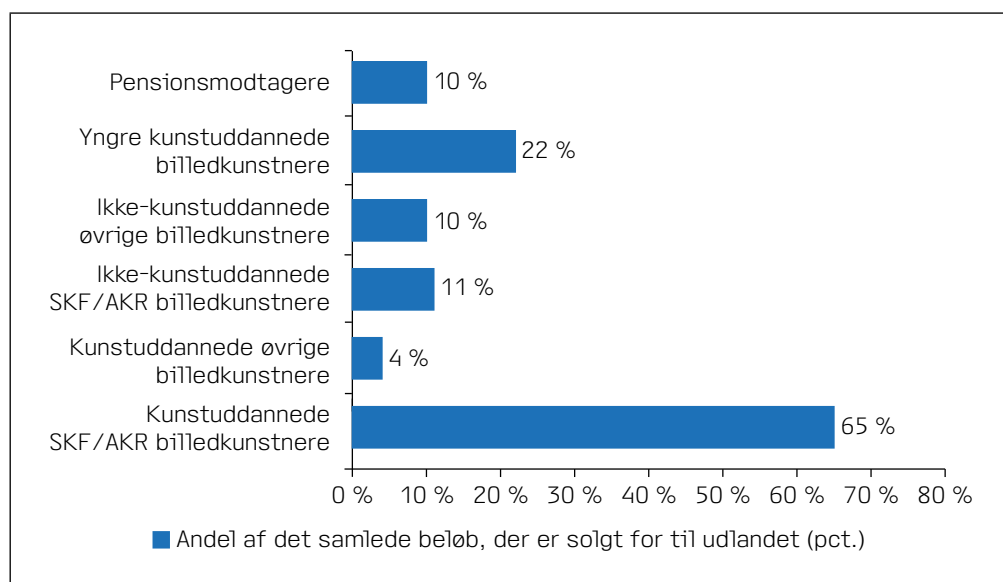
Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen.

6.4 Kunstens internationalisering

29 pct. af kunstnerne sælger deres kunst til udlandet. Det samlede beløb af solgt ny dansk billedkunst til udlandet i 2016 udgør 20 pct. af det samlede salg, hvilket gør udlandet til den andenstørste aftager af ny dansk kunst efter danske privatpersoner (der til sammenligning aftager 34 pct. af det samlede beløb).

Disse 20 pct. fordeler sig meget skævt på billedkunstnergrupperne, som illustreret i figur 9. 65 pct. af det udenlandske salg kommer fra de kunstuddannede SKF/AKR, mens 22 pct. kommer fra de yngre, kunstuddannede billedkunstnere. Blot 4 pct. af det udenlandske salg kommer fra kunstuddannede øvrige billedkunstnere.

FIGUR 9. BILLEDKUNSTNERGRUPPERNES GENNEMSITLIGE ANDELE AF DET SAMLEDE UDENLANDSKE SALG, 2016 (PCT.)

Note: Figuren er baseret på 1.000 personer, som har angivet procentandelen af salg til udlandet ud af deres samlede salg.

Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen.

Internationalisering af billedkunst er dog imidlertid også andet end eksport af ny dansk kunst. Således eksisterer der forskellige parametre for, hvorvidt billedkunstnerne har "internationaliseret" deres kunstneriske virke. Knap hver femte billedkunstner har således været på residency-ophold i udlandet inden for de seneste 5 år, men knap hver tiende har haft et ophold ved et udenlandsk kunstakademi som led i deres danske kunstneriske uddannelse. Hver fjerde billedkunstner har boet og arbejdet i udlandet inden for de seneste 10 år.

7. Arbejdstid

Der er i alt 2/3 af kunstnerne, der opfatter sig selv som fuldtidskunstnere, mens 1/3 opfatter sig som deltidskunstnere.

Andelen, der opfatter sig selv som fuldtidskunstner, er størst blandt de kunstuddannede SKF/AKR-billedkunstnere, og mindst blandt de øvrige kunstuddannede.

TABEL 5. BILLEDKUNSTNERGRUPPERNES OPFATTELSE AF SIG SELV SOM FULDTIDS- ELLER DELTIDSKUNSTNER, 2016 (PCT.)

Grupper af billedkunstnere	Opfatter sig selv som fuldtidskunstner	Opfatter sig selv som deltidskunstner	I alt
Kunstuddannede SKF/AKR	85 %	16 %	148
Kunstuddannede øvrige	47 %	53 %	146
Ikke-kunstuddannede SKF/AKR	75 %	25 %	138
Ikke-kunstuddannede øvrige	61 %	39 %	289
Yngre kunstuddannede	65 %	35 %	154
Pensionsmodtagere	71 %	29 %	279
Analyseudvalget	67 %	33 %	1.000

Note: Tabellen er baseret på 1.000 personer.

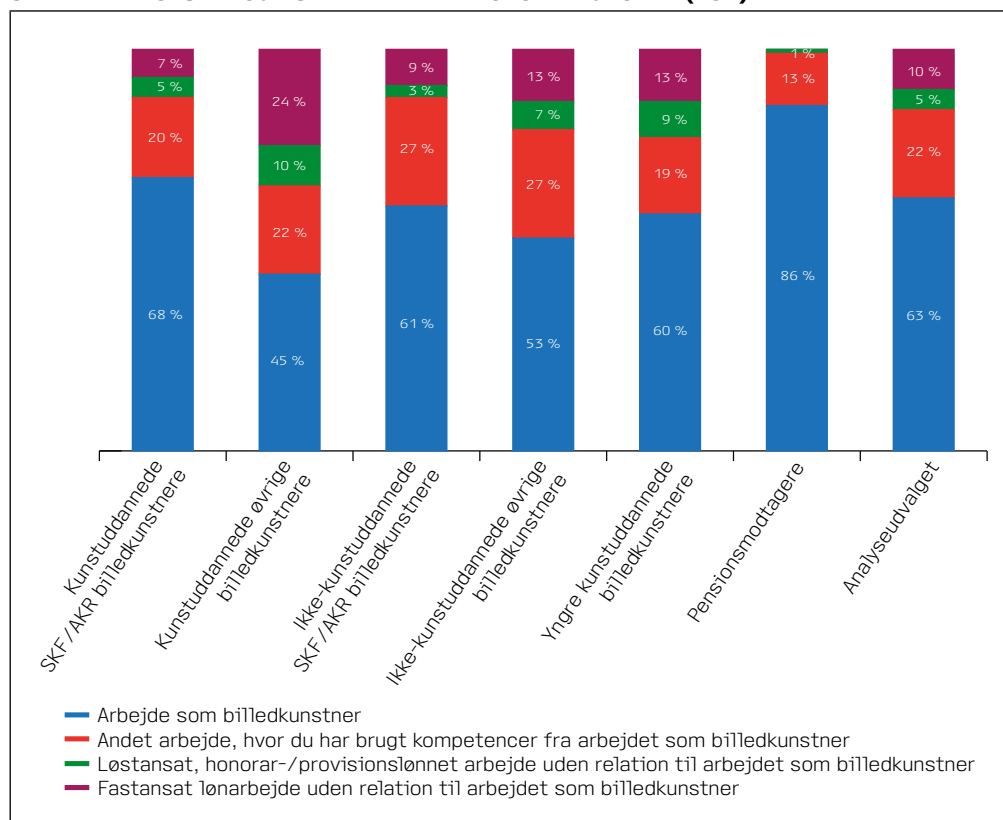
Kilde: Spørgeskemaundersøgelsen.

Undersøgelsen viser, at langt de fleste kunstnere bruger deres tid på forskellige typer af arbejde med varierende tilknytning til det kunstneriske virke. Vi skelner mellem:

- Arbejde som billedkunstner (fremstilling af kunstneriske værker, research, administration, legatansøgninger, markedsføring mv.)
- Andet arbejde, hvor der er brugt kompetencer som billedkunstner (som kunstnerisk konsulent, underviser, foredragsholder, kuratering mv.)
- Løstansat/honorar-/provisionslønnede arbejde uden relation til arbejdet som billedkunstner
- Fastansat lønarbejde uden relation til arbejde som billedkunstner
- Uddannelse (inklusive diverse former for videreuddannelse).

Af figur 10 fremgår det, at alle kunstnergrupper (bortset fra de kunstuddannede øvrige kunstnere) bruger over halvdelen af deres arbejdstid på arbejdet som billedkunstner, i gennemsnit 63 pct. Kunstnerne bruger således generelt meget tid, men tjener en mindre andel af deres indkomst fra kunst. Kunstnerne bruger mellem 20 og 27 pct. af deres tid på arbejde, hvor de bruger deres kompetencer som billedkunstner, mens en mindre andel af tiden går med arbejde uden relation til billedkunst. For de kunstuddannede øvrige kunstnere udgør denne andel 1/3 af deres arbejdstid.

FIGUR 10. DEN GENNEMSNITLIGE ANDEL AF FORSKELLIGE AKTIVITETER I RELATION TIL DET SAMLEDE TIDSFORBRUG FOR HVER BILLEDKUNSTNERGRUPPE (PCT.)

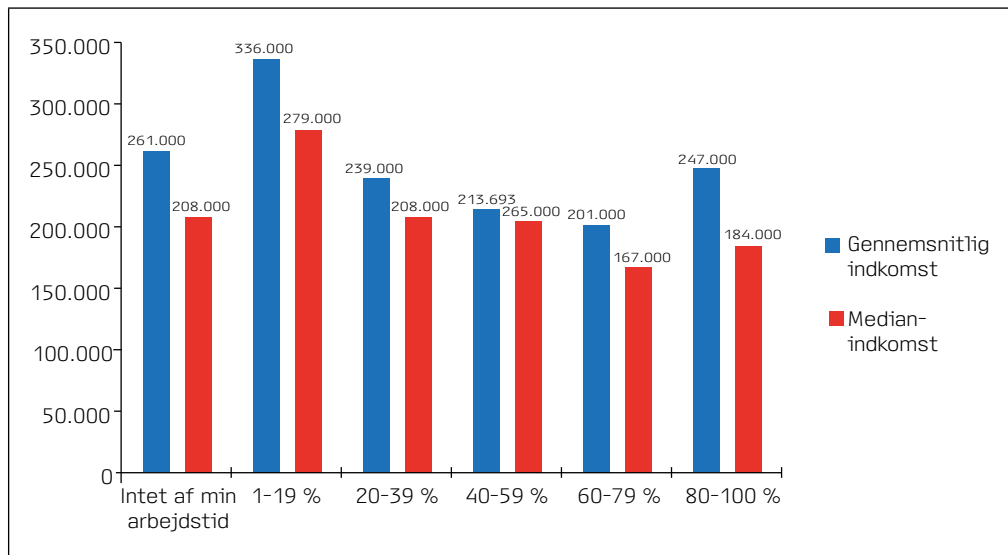

Note: Figuren er baseret på 607 personer. Sumsøjlerne for hver billedkunstnergruppe er beregnet som andelen af billedkunstnernes forskellige aktiviteter ud af det samlede tidsforbrug for de billedkunstnere, hvis andele summerer til 100.

Kilder: Danmarks Statistik og Spørgeskemaundersøgelsen.

Figur 11 viser den gennemsnitlige samlede indkomst fordelt på andelen af tid brugt på arbejdet som billedkunstner, og det ses, at de, der bruger en lille andel af deres tid på billedkunst, tjener mest.

FIGUR 11. BILLEDKUNSTNERES INDKOMST I ALT FØR SKATTER MV. FORDELT PÅ ANDEL AF ARBEJDSSTID BRUGT PÅ BILLEDKUNST, 2015 OG 2016 (KR.)

Note: Figuren er baseret på 968 for hele analyseudvalget, idet 26 ikke har angivet en andel af tid, og 6 personer ikke har indkomst i alt angivet. Indkomst i alt er baseret på registerdata Danmarks Statistik fra 2015, hvorimod andel af tid brugt på arbejdet som billedkunstner er fra 2016. Indkomst i alt før skatter mv. er baseret på Danmarks Statistiks variabel *Personindkomst i alt ekskl. beregnet lejeværdi af egen bolig og før fradrag af renteudgifter* (PERINDKIALT_13).

Kilder: Danmarks Statistik og Spørgeskemaundersøgelsen.

Det fremgår desuden tydeligt af undersøgelsen, at lønindkomst hænger negativt sammen med andelen af arbejdstid brugt på arbejdet som billedkunstner. Det omvendte gør sig gældende for overskud fra egen virksomhed på nær de billedkunstnere, der bruger under 20 % af deres arbejdstid på arbejdet som billedkunstner. Denne gruppe har et relativt stort overskud af egen virksomhed, uden at det er relateret til deres arbejde som billedkunstner.

8. Legater

Tabel 6 viser, at SKF/AKR-billedkunstnerne er den gruppe, hvoriblandt flest kunstnere har modtaget legater i perioden 2006-2016. En formel kunstuddannelse synes imidlertid ikke at gøre den store forskel i sandsynligheden for at have modtaget et legat fra Statens Kunstfond. Næst efter SKF/AKR-billedkunstnere kommer de yngre kunstuddannede billedkunstnere, hvor knap halvdelen modtager legater overordnet set. Blandt pensionsmodtagerne har kun 7 pct. modtaget legater i perioden, hvoraf ingen af disse legater er 3-årige arbejdslegater. Det udelukker selvfølgelig ikke, at de har modtaget legater tidligere i deres karriere.

TABEL 6. ANDEL AF BILLEDKUNSTNERE, DER HAR MODTAGET ARBEJDSLEGATER OG 3-ÅRIGE ARBEJDSLEGATER I PERIODEN 2006-2016, 2006-2016 (PCT.)

Grupper af billedkunstnere	Modtaget arbejdslegat		Modtaget 3-årigt arbejdslegat	
	Ja	Fordeling af observationer	Ja	Fordeling af observationer
Kunstuddannede SKF/AKR	80 %	148	6 %	148
Kunstuddannede øvrige	0 %	146	0 %	146
Ikke-kunstuddannede SKF/AKR	83 %	138	6 %	138
Ikke-kunstuddannede øvrige	0 %	189	0 %	189
Yngre kunstuddannede	43 %	154	3 %	154
Pensionsmodtagere	7 %	279	0 %	279
Analyseudvalg	25 %	1.000	2 %	1.000

Note: Kunstuddannede billedkunstnere og ikke-kunstuddannede billedkunstnere har ikke modtaget et legat i perioden, eftersom de er defineret ved hverken at have modtaget et legat fra Statens Kunstfond eller være medlem af Kunstnersamfundet.

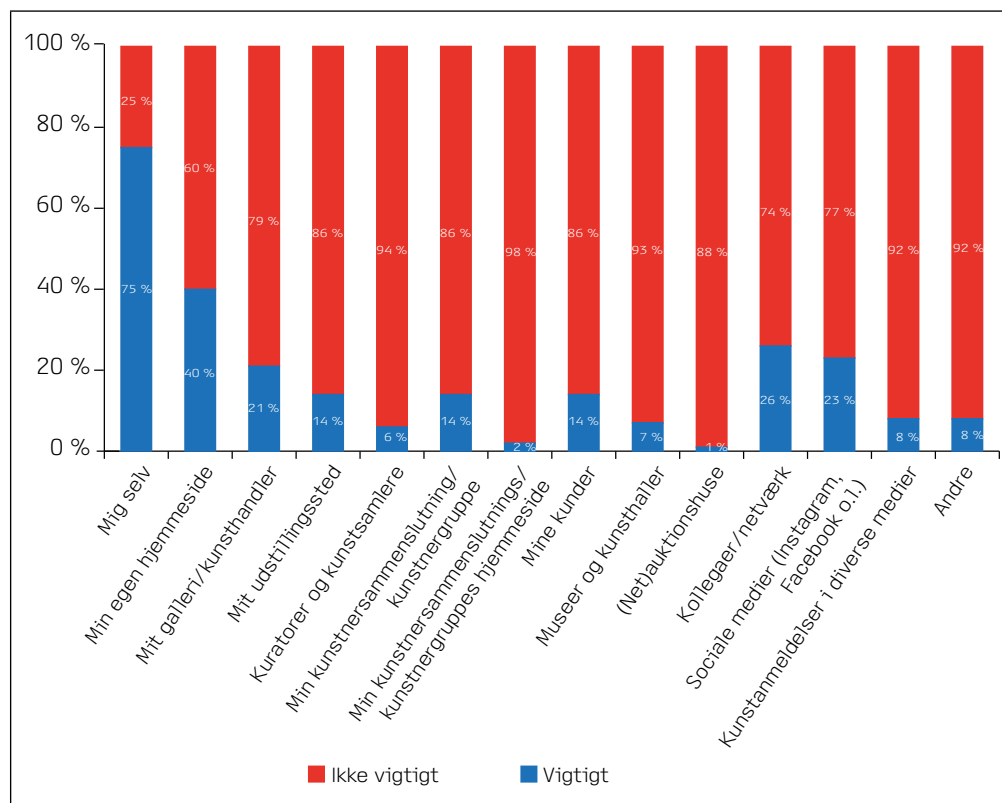
Kilde: Statens Kunstfond.

For de kunstnere, der har modtaget arbejdslegater, udgør disse en væsentlig andel af deres indkomst, og blandt alle legatmodtagere udgør legater fra Statens Kunstfond 34 pct. Ser vi på billedkunstnere samlet set, er uddelingen af legater fra Statens Kunstfond dog mindre signifikant i forhold til billedkunstnernes indkomst, da det er en meget lille andel kunstnere, som modtager disse legater. De billedkunstnere, der modtager legater, arbejder mere med kunst.

9. Markedsføringskanaler

Figur 12 viser, hvilke faktorer billedkunstnerne prioriterer som de tre vigtigste faktorer ift. markedsføring af dem selv og formidling af deres arbejde. Her ses det, at billedkunstneren selv, billedkunstnerens egen hjemmeside, billedkunstnernes kollegaer/ netværk og de sociale medier er de vigtigste faktorer. Derefter følger kunstnerens galleri/kunsthandler.

FIGUR 12. BILLEDKUNSTNERNES OPFATTELSER AF VIGTIGHEDEN AF FORSKELLIGE MARKEDSFØRINGS- OG FORMIDLINGSKANALER (MAKS. 3 SVARMULIGHEDER), 2016 (PCT.)

Note: Figuren er baseret på 988 personer, idet 12 ikke har besvaret spørgsmålet. Billedkunstnerne har haft mulighed for at sætte kryds ved maks. 3 svarmuligheder.

Kilde: Spørgekemaundersøgelsen.

10. Entreprenørskab

Der er mange kunstnere, der har egen virksomhed og i den forstand kan opfattes som entreprenører. Som tidligere nævnt er der 24 pct. af billedkunstnerne, der har deres hovedindkomst fra selvstændig virksomhed, mens 44 pct. har overskud/underskud af egen virksomhed i en eller anden udstrækning, og 38 pct. af kunstnerne har angivet, at de har egen virksomhed, hvor de registrerer indkomst som billedkunstner.

De kvalitative interview indikerer imidlertid, at kunstnerne ikke opfatter sig som entreprenører. Deres virksomhed er en praktisk foranstaltning i forhold til at registrere indtægter. Entreprenørskab opfattes generelt negativt af kunstnerne, idet det opfattes som en markedsorientering, hvor de bliver nødt til at "sælge ud" af deres kunstneriske integritet.

På den anden side viser vores undersøgelse, at billedkunstnerne i høj grad kan betragtes som entreprenører på den måde, at de ikke er i faste ansættelser, men er deres "egen herre" og sammensætter deres indkomst og tidsanvendelse med forskellige arbejdsopgaver og indkomstkilder, sådan som mange selvstændige vil gøre det.

11. Betydningen af en kunstuddannelse

Overordnet set viser analysen, at det ikke har afgørende betydning for en kunstners kunstneriske karriere, om vedkommende har en formel kunstuddannelse fra et kunstakademi. 38 pct. af kunstnerne har en formel kunstuddannelse, og generelt synes de at klare sig nogenlunde på linje med deres ikke-kunstuddannede kollegaer. Der er dog nuancer på denne konklusion, som fx at for de ikke-kunstuddannede billedkunstnere, der er medlemmer af Kunstnersamfundet og/eller har modtaget legater fra Statens Kunstfond (SKF/AKR) kommer en mindre andel af deres samlede indkomst fra deres kunstneriske virke end deres kunstuddannede SKF/AKR-kollegaer. Hertil kommer, at ca. halvdelen af SKF/AKR-kunstnere har fuldført en professionel billedkunstuddannelse, mens det kun gælder for 1/3 af de øvrige billedkunstnere. Det tyder på, at en kunstuddannelse giver lettere adgang til fagfælleanerkendelse.

De to grupper, der er størst forskel på, er de kunstuddannede SKF/AKR og de øvrige kunstuddannede.

De kunstuddannede SKF/AKR er den gruppe, der synes at klare sig bedst som billedkunstnere. De har den største gennemsnitlige indkomst, og den større andel af deres samlede indkomst stammer fra deres kunstneriske virke. Langt de fleste opfatter sig som fuldtidskunstnere, og de bruger den største andel af deres arbejdstid på kunst.

Omvendt er gruppen af øvrige kunstuddannede den gruppe, der bruger den mindste andel af deres arbejdstid på kunst. Der er færrest, der opfatter sig som fuldtidskunstnere, og de har den laveste andel af deres indkomst fra kunstnerisk virke. De har den største andel, som har arbejde uden relation til kunst, og den største andel af lønmodtagere. Dette er med andre ord en gruppe kunstnere, som har fået en formel kunstuddannelse, men i høj grad arbejder med andre ting og ikke har fået nogen stor karriere som kunstnere.

11.1 Den internationale forskning

I overensstemmelse med denne undersøgelse finder den internationale forskning generelt, at en professionel kunstuddannelse ikke har nogen signifikant effekt på kunstnernes indkomst og karriere, når det gælder kunst. Andre faktorer som talent og kunstnerisk kreativitet synes at bidrage mere til succes og højere indkomst end uddannelse (Towse, 2006, Rengers, 2002). Bille og Jensen, 2018, finder betydelige forskelle afhængigt af kunstmråde (skuespillere, musikere, billedkunstnere, arkitekter og skribenter), men for billedkunstnere ses der ingen signifikant effekt af uddannelse på kunstnernes økonomi og karriere.

Bjørn Poulsen, *Angelus Novus*, 2017. Rishospitalets Patienthotel, København.
Deponeret af Ny Carlsbergfondet. Fotos: Anders Sune Berg.

REFERENCER

- Abbing, Hans (2002): *Why Are Artists Poor? The Exceptional Economy of the Arts*, Amsterdam University Press.
- Alper, Neil and G.W. Wassall (2006): Artists' Careers and Their Labor Markets, I: *Handbook of the Economics of Arts and Culture*, ed. Victor Ginsburgh and David Throsby, Serie: Handbook of Economics 25, North-Holland, Amsterdam.
- Bille, T., Frey, B.S., Steiner, L., & Fjællegaard, C.B. (2013). Happiness in the arts – international evidence on artists' job satisfaction. *Economic Letters*, 121(1), 15–18.
- Bille, Trine, Knut Løyland and Anders Holm (2017): Work for Passion? – Labor Supply of Artists, *Kyklos*, vol. 70, no. 3, 347-380.
- Bille, Trine, Ana Alacovska, Andrea Baldin, Søren Horndrup og Rikke Hornbæk Mikuta (2018): *Billedkunstens økonomiske rum: Danske billedkunstneres økonomiske arbejds- og levevilkår*. Copenhagen Business School.
- Bille, Trine og Flemming Olsen (2018): *Billedkunstens økonomiske rum: Markedets samlede størrelse*. Copenhagen Business School.
- Bourdieu, P. (1996): *The Rules of Art: Genesis and Structure of the Literary Field*, Stanford University Press.
- Casacuberta, C. and N. Gandelman, (2012): Multiple job holding: The artist's labor supply approach, *Applied Economics*, vol. 44, 323–337.
- Caserta, M. and T. Cuccia (2001): The supply of arts labour: Towards a dynamic approach, *Journal of Cultural Economics*, vol. 25, 185–201.
- Caves, R. (2000): *Creative Industries: Contracts between Arts and Commerce*, Harvard University Press, Cambridge MA.
- Larsen, Jesper (2018): *Viden om – skat og moms: Kunst med skattefordele*. BDO Danmark.
- Hansen Bille, T., Ibsen, C.P., Bess-Nielsen, M. (1998): *Billedkunstens Økonomiske Rum – markedets samlede størrelse*. AKF Forlaget, København.
- Hjorth-Andersen, C. (2013): *Hvad koster kulturen?* Kbh.: Djøf Forlag.
- Larsen, Jesper (2018): *Viden om – skat og moms: Kunst med skattefordele*. BDO Danmark.
- Menger, P. M. (1999): Artistic labor markets and careers, *Annual Reviews*, vol. 25, 541–74.
- Menger, P. M. (2006): Artistic Labor Markets: Contingent Work, Excess Supply and Occupational Risk Management, I: *Handbook of the Economics of Arts and Culture*, ed. Victor Ginsburgh and David Throsby, Serier: Handbook of Economics 25, North-Holland, Amsterdam.
- Møller M. & N.C. Nielsen (1999): *Kunst økonomisk set*. Gyldendal.

- Rengers, M. (2002). *Economic lives of artists: Studies into careers and the labour market in the cultural sector*. Utrecht: Utrecht University, Interuniversity Center for Social Science Theory and Methodology.
- Robinson, M. D. and S. S. Montgomery (2000): The time allocation and earnings of artists, *Industrial Relations*, vol. 39, no. 3, 525–534.
- Rosen, S. (1981). The economics of superstars. *American Economic Review*, 71(5), 845–858.
- Steiner, L., & Schneider, L. (2013). The happy artist? An empirical application of the work-preference model. *Journal of Cultural Economics*, 37(2), 225–246.
- Throsby, D. (1992): Artists as workers. Reprinted in: R. Towse (eds) (1997): *Cultural economics. The arts, the heritage and the media industries*, Edward Elgar, Cheltenham.
- Throsby, D. (1994). A work-preference model of artist behavior. In A. Peacock & I. Rizzo (Eds.), *Cultural economics and cultural policies* (pp. 69–80). Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Throsby, D. & Hollister, V. (2003). *Don't give up your day job yet; An economic study of professional artists in Australia*. Sydney: Australia Council.
- Throsby, D. (1996): Economic circumstances of the performing artist: Baumol and Bowen thirty years on, *Journal of Cultural Economics*, vol. 20, no. 3, 225–240.
- Towse, R. (2006): Human capital and artists' labour markets, in: V.A. Ginsburgh and D. Throsby (eds): *Handbook of the Economics of the Arts and Culture*, Elsevier Science, North-Holland, Amsterdam, 865–894.

